Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

ANUL XI — Nr. 15 (311) ● Redactor-șef EUGEN BARBU ● Simbătă 13 APRILIE 1968 ● 8 pagini 1 leu

CONTROVERSE

de Al. Piru

JURNAL AMERICAN (XIV)

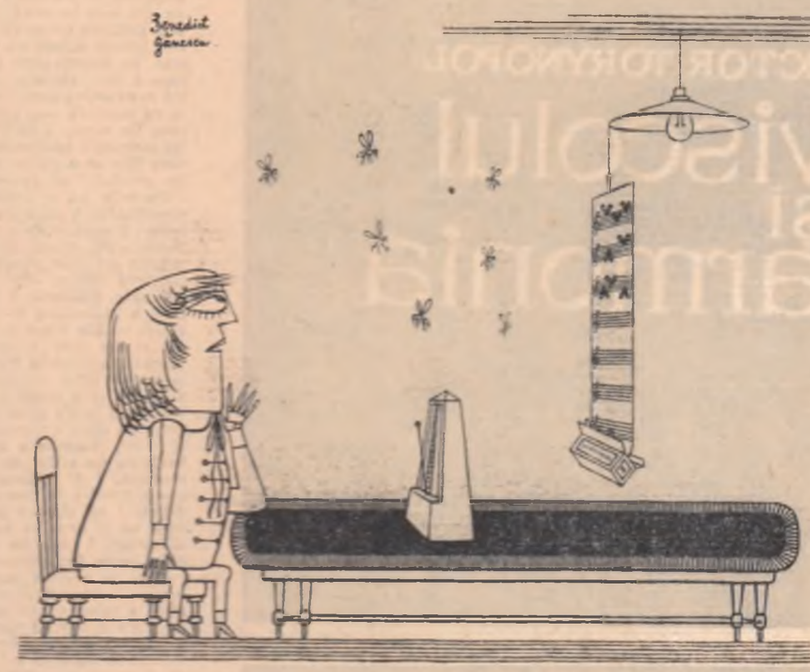

Desen de BENEDICT GANESCU

MICHELANGELO „Aurora" (detaliu)

Mihnea Gheorghiu

note și contranote

UMANITĂȚI (I)

Artele, sublimare a omului integral, sînt o parte a lui, partea lui de nesfîrșire. Întîlnirea oamenilor cu eternitatea lor a împrumutat de aceea totdeauna ceva din fantezia solemnă a adorației magilor.

Durata artelor este chinuitoare pentru limitele noastre fizice, fiindcă sîntem osîndiți să ne supraviețuiască : *ars longa, vita brevis.*

Umanitatea are totuși față de artă sentimentele materne care-i consolează pe muritori, cînd speră că acel ce rămîne au să le perpetueze creația — din iubire.

Artele sînt: infinita memorie a umanității finite. De aceea, încă din antichitate ele au intrat în categoria intelectuală a *umanităților*, alături de cele mai înalte produse ale Cugetului omenesc prin care omului i-a plăcut să-și descopere partea lui de infinit. Pentru a ajunge acolo, cineva spunea că „artistul trebuie să-și antreneze nu numai ochiul, dar și sufletul". Era Kandinsky.

Cu ochiul său laic și sufletul său iconoclast, Eminescu știa că nu numai credința zugrăvește icoanele-n biserici, iar Grigorescu, cînd a pictat Agapia, o știa la fel de bine ca Andrei Rubliov, ereticul genial care, în celebra sa *Nativitate* de la Tretiakov, îl lasă pe Iosif să se îndoiască de un Adevăr ce nu însemnează și Realitate imediată.

Zborul dramatic al cugetului omenesc între realitate și adevăr a constituit pretutindeni și în toate timpurile tema fundamentală a filozofiei artelor și artiștilor : dilema între a fi cum vezi și a fi cum crezi, între „poezie și adevăr", care pătrunde și în istoria religiilor.

Am fost surprins și încîntat, în Muzeul Egiptean din Cairo, la vederea acelui metru patrat de alabastru în care meșterul anonim de acum 33 de veacuri săpase scena adorării soarelui de către regele Akhenaten și soția sa regina Nefertiti. Bravînd puterea politică și religioasă a zeului teban Amon, regele „eretic" pusese să i se reprezinte soarele sub forma discului luminos pe care-l cunoaștem, înlocuind cu acest simbol geometric, rațional și universal, conceptul vechi al lui Ra cu capul de șoim, al cărui cult își avea centrul la Heliopolis. Razele noului soare se termină, în această sculptură, cu mîini stilizate în gest de binecuvîntare dintre care unele poartă un semn hieroglific traductibil prin „viață". Domnia de 18 ani a lui Akhenaten a dat un curs nou și interesant concepției teocratice și un impuls îndrăznet artelor ; dar după moartea lui, puterea lui Amon a fost reinstaurată de preoții întorși din mizări. Siluetele elegante ale cuplului regal, lucrate în *relief en creux*, au o linie pură și dinamică, ce le apropie de noi peste milenii.

Viața lui Jacopo Robusti zis *il Tintoretto* (adică „boiangiul", după meseria tatălui său) s-a petrecut la Veneția. Acolo, la Galeria Academiei, poate fi văzută o mare pînză a sa, intitulată *Creația păsărilor și a peștilor*, în care ilustrarea genezei dobîndește o intensitate de viață fără precedent în epocă (jumătatea secolului al 16-lea). Ca un comandant în plină acțiune, personajul central dirijează parcă un *commando* reunit al flotei sale maritime și aeriene, într-o lumină magică, în direcția universului viitor. Această viziune fabulos-realistă a urmașului lui Michelangelo, prevestește un alt fel de sentiment religios, care fără a părăsi definitiv pe acela antropocentric, al Renașterii, devine cosmic și naturalist, un refuz al gloriei statice dumnezeiești din Capela Sixtină, dar mai ales un elogiu și un imn închinat devenirii ireversibile a naturii.

A. I. ZĂINESCU

Fîntîna

Doamne, lîngă această fîntînă.
Cît aș iubi un copac !
Arse, pe mîini, să-mi rămînă
Frunze în care să tac.

Apa, din zid, sferturi naște, de lună.
Iarăși, ca pe o sabie cale.
Singeră iarba din gleznе și sună.
Tace sămînța ca un catafalc.

Gura de arșiță-n cimp mi-e întreagă
Fumegă ochii-n văzduh de nesomn.
Și mă asemăn cu-o peșteră-n care se roagă
Noaptea, cu voce tare, un om.

Lîngă această fîntînă cu dulce
Lacrimă, doamne, mi-aș sta de drumeț
Și iubind un copac l-aș lăsa să se culce
Cu o femeie în coapsele mele, c-un fulger,

...Și aș fi, ce cumpănă de vieți !

Tîrziu

Oh, atît de frumoasă
Și palidă tu, ca un abur —
Încît mă întreb dacă nu ai fost moartă
Și azi, chiar acum înviind,
După sfîșietura singelui meu, iată-ți
unghia.
Părul ca o fîntînă la vale, cît a crescut !...

...Ție-nchinîndu-mă, ramă de-argint
Cade sărutul și mă rog mut.

Gînd

Nu, nu mai avem trupuri, seară ; batem
Scări netede în suflet, iubito, și mă spui
Pe ziduri cald, scris cu pămînt pe spate,
Tăcere-ncît și morții bat parcă din aripi
Umplem cu gesturi golul imens dintre
statui
Și nu mai avem trupuri, seară, nu mai
avem chip.

DISTINGUO

Demolări

Formă a culturii, urbanistica oarbă se întoarce împotriva culturii. Înțelegem prin urbanistică oarbă simetria de cimtir aplicată de proiectanți inumani unui oraș, care s-a născut dintr-o necesitate de viață. Orb este proiectantul care, lucrînd în vederea modernizării unui oraș vechi, nu găsește decît soluția arhitectonică de a dărîma, indiferent de ceea ce dărîmă.

Așa a dispărut din București casa lui Al. Odobescu de pe strada Cuza-Vodă, generațiile viitoare nemaiștiind unde a locuit, unde a trăit, a gîndit și a scris primul istoric român al artelor, arheologul de seamă al Tezaurului de la Pietroasa și întemeietorul esteticei, cu Pseudokinegheticos și Cîteva ore la Snagov, în literatura noastră.

Așa a dispărut casa lui Titu Maiorescu de pe tosta stradă Mercur, reședință nu numai a ctitorului de cultură națională, căreia i-a fixat prin Direcția Nouă și prin exemplul lui de profesor cadrele europene, dar reședință a spiritului acelei epoci, care a dat generația marilor clasici ai literaturii române; pe locul ei, azi deschis, în imediata vecinătate a unui colț de clădire „funcțională" se sburdă, se aleargă sau se dau huța într-un luicu metalic copii, care țiresțe că nu știu pe ce pămînt calcă, dar nu vor ști nici la vîrsta împlinirilor, dacă nu se va pune acolo, cum pînă acum nu s-a pus, cel puțin o piatră amintitoare.

Și tot așa a dispărut mai deunăzi, împotriva cîtorva proteste izolate, casa poetului Al. Macedonski, de pe calea Dorobanților. În praful demolării, care întunecă spațiul înconjurător și pe care l-am respirat cîteva clipe, forme dojenitoare, dintre care una era chiar fantoma poetului fugărită de tîrnăcoape și hîrlețe mecanice, apăreau, ca să se risipească numaidecît în limpezimea de deasupra.

Adăugînd acest ultim caz de anticultură al urbanisticei bucureștene la cele amintite și la atîtea neamintite, ne întrebăm cu cea mai îndreptățită alarmă : ce București viitor va fi acela, în care cetățenii lui, avînd toți, însfîrșit, o temelie domiciliară, vor fi fost lipsiți de indispensabile temelii spirituale ? Căci voința de a da fiecărui om prin arhitectura funcțională o locuință omenească e una și o salutăm ca treaptă a progresului social, iar spulberarea elementelor de confort moral e alta și, știndcă fără acest confort viața colectivităților omenești încetează să mai fie omenească, o dezaprobăm.

Civilizația fără cultură nici nu este un ideal românesc. Dimpotrivă, noi am avut o cultură, prin care și pentru care am trăit ca semințe de oameni, deși lipsiți timp îndelung de o adevărată civilizație materială. Avem de aceea toate motivele să ne îndoim că am

VLADIMIR STREINU

(continuare în pag. a 7-a)

SĂPTĂMÎNA

PRIMĂVARĂ DOBROGEANĂ

Și iarăși s-au deschis drumurile primăverii și primăvara germinației colosale și sub lumina limpede de aprilie vechile rosturi ale pămîntului românesc s-au reluat pe aceeași durată care înseamnă și istoria. Și tot pe aceeași durată, deprinderi mai noi leagă încet rădăcini, și pentru oameni sînt rosturi, roata timpului bate ceasurile în ore de muncă și niciodată nu e tîrziu de chibzuit : „A devenit — după cum știți — o practică a conducerii partidului și statului nostru de a se întîlni cu oamenii muncii, cu cetățenii de pe toate meleagurile patriei pentru a se sfătui cu ei și a stabili împreună cum să muncim mai bine, cum să acționăm pentru a ridica într-un ritm mai rapid patria noastră pe treptele civilizației umane, pentru a asigura creșterea bunăstării întregului nostru popor" — a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu răspunzînd unui entuziasm cu început dar fără sfîrșit, izbucnit în urmă cu cîtăva vreme, o dată cu vizitele în țară ale conducătorilor de partid, permanentizat ca alt semn de recunoaștere a dragostei sincere, a încrederii și devotamentului general cu care întreaga Românie își întîmpină conducătorii. Așa că arde Dobrogea acum de vîlvătaia uralelor izbucnite ca volutele păsărilor întoarse acasă pe sub streașini de cer, și-și desfășoară bogăția pe marginea drumurilor, în largul cîmpului, în sufletul oamenilor. Inimaginabil cum din contururile arse de vînt vechi și soare fără cruțare, pe configurația geologică cu începutul doar în memorie și în texte latine izbucnește acum, primăvara, și vor undui repede, grele de roade, holdele cu grîne chemate abia de douăzeci de ani încoace în deplinătatea aceasta masivă a lor. Ieri, Dobrogea arsă, astăzi grînar al țării, cooperativele agricole de producție cu cea mai ridicată recoltă de grîu la hectar din țară, cu cea mai ridicată recoltă de lînă, și cu perspectiva ca altă plantă românească, mai nouă pe tărîmurile dobrogene, industria, să prindă rădăcină și să dea roadă ca grîul bun. Mare port al țării, poartă de intrare către inima pămîntului românesc, stațiune balneo-climaterică de reputație mondială pentru frumusețea neîntrecută a peisajului și pentru frumusețea arhitecturii moderne crescută în nisipul de aur al Mamaiei, Constanța este o dovadă despre înnoirile pe care le cunoaște România socialistă. Dar lîngă bine începe mai bine și lîngă laudă, indemn, așa că dincolo de satisfacția cu care conducătorii partidului și statului nostru în frunte cu tovarășul Nicolae Ceaușescu au remarcat și au aplaudat realizările de pînă acum, vizita în regiunea Dobrogea a prilejuit, așa cum ne-am obișnuit, de altfel, prin tradiția acestor vizite, un schimb de opinii cu oamenii muncii din cele mai diferite sectoare de producție în vederea îmbunătățirii pe și mai departe a mijloacelor care duc la progres. „Ceea ce am realizat pînă acum în anii construcției socialismului — a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntul adresat cetățenilor orașului Constanța — constituie o mîndrie pentru întregul nostru popor". „A trebuit să învingem multe greutăți, să acceptăm multe privațiuni, concentrînd eforturile spre construirea bazei materiale și culturale a societății noastre socialiste. Am avut de învins greutăți, au fost și o serie de lipsuri în activitatea noastră. Merită subliniat însă că partidul nostru a dovedit că dispune de forța, de tăria necesară pentru a învinge greutățile, pentru a lichida lipsurile care s-au ivit în decursul anilor, pentru a asigura perfecționarea continuă a activității economice și sociale, avîntul tot mai puternic al societății socialiste. Ceea ce am realizat pînă acum este o dovadă că dispunem de ce este necesar să realizăm aceste sarcini cu succes".

„L"

Printre promotorii noului lirism protestatar se numără în 1945 și Victor Torynopol. Autor, la acea dată, al plachetei CARTEA CU SÎNGE, PÎINE ȘI COCS premiată de editura **Forum** în care a și apărut, alături de alți șase laureați, poetul se distinge printr-o vizibilă profeție tematică (**Unu mai**, alfabetizarea, tractoarele pentru ogoare etc.) dar și prin verbul manifest, pietros, nu întotdeauna explicit la gradul de reportaj la care a fost coborît ulterior de unii confrați. Poetul se exprima atunci răspicat și integral, negăsind poate de cuviință a-și industrializa vederile lirice și politice. De aceea, CARTEA CU SÎNGE, PÎINE ȘI COCS își păstrează nealterată prospețimea și sinceritatea. Ea vine din prea plinul existențial al vîrstei, nemicșorat de „evoluții" și „progrese" ecitoriale.

Poemele au o vigoare lexicală crudă, nesublimată, asemănătoare cu a lui Aron Cotruș, un suflu liric autentic, propulsat de o revoltă socială pătrunzătoare, demascatoare, trăită, biografică probabil, și nu bibliografică ori multiplicată după anotimp și ocazii.

Cîteva motive sînt comune grupurilor poetice de la **Albatros**, **Kalende** și **Forum** De pildă, opresiunea zilnică a războiului, — obsesia cea mai atroce a generației. — Fie văzut din tranșee (**Ultimul marș**), fie văzut dintre zidurile orașului, ca în **Noapte de gardă**, poemă cuprinsă în VISCOLUL ȘI ARMONIA, dar notată 1943. Frica de oameni, „casca de postav mucegăit" a tăcerii și a constrîngerilor, făcea ca însăși pomilor, cailor, să le fie frică de oameni, natura fiind silită a conspira doar cu poetul. În orașul plin de sentinele și crime, **toamna a coborît cu vin, cu noroi. A coborît ca un ofițer de rond / și mi-a suflat în ureche secretul. / A răspuns cu palma-ghețată pe armă / și-am lăsat-o să treacă, / cu vin, cu noroi, cu minciună, / cu cîntece triste și plîns, în cazarmă. / O, cum aș fi vrut să fug și să strig : / știu să iubesc, să urăsc, / dar în noaptea de gardă, mai lungă, / erau peste tot sentinele-n oraș.** Placheta debutului reține, în cuvinte crîncene (**copiii putrezi în latrine**), imaginea viscolului social, a existenței proletare (**Reșița**), a tuberculozei din uzine (**Radioscopie**), a foametei rurale, exodul țăranilor, răzvrătirea argaților, pogromurile, urletele locomotivelor, locomobilul al cărui duduit se apropia cel mai mult, ca simbol, de năvala de fierărie a războiului, a mizeriei sociale, dar dintr-un punct ideologic, și de simbolul renașterii naționale. Firește, factura lirică a poeților legați de aceste motive diferă. Torynopol nu uzează de cosmaruri, de viziuni metaforice. Nu aceasta îi este structura. El dă o anume încărcătură de sînge și bruschete cuvintelor care astfel lansate nu mai au nevoie de subtilități tehnice. Sînt însă și poeme care dovedesc aceeași optică cu a poeților din jurul anului 1945. Anume, persiflarea, tonul ironic și auto-ironic, sarcasmul direct ori camuflat. Uciderile în masă sînt văzute ca niște spectacole în aer liber. Ironia de aici potențează însă tragicul. Ea nu distanțează, ci apropie, copleșește. (v. **Spectacolul**, din CARTEA CU SÎNGE...) Asemenea mijloace folosește și VISCOLUL ȘI ARMONIA, în antimonarhica **Sah**, în **Krug**, ironizare a unei ipocrite frigidități morale, în remarcabila **Tilt sau împotriva sclerozei** care ne atrage atenția că un Arghezi nu este străin de vînzarea unor astfel de „otrăvuri". Ce aduce nou, față cu sine, a doua carte a poetului e aplicarea spre viscolul și armonia din țesuturile vegetalului și geologicului, spre viața dintîi a planetei, spre chiar geneza omului. **(De la amiază la om / se întinde întregul pom, / întreaga istorie / nescrisă și scrisă)**. Tema este, desigur, atrăgătoare și inepuizabilă în semnificațiile ei cosmice. Ea poartă deocamdată emblema lui Arghezi. Poetul mai e preocupat apoi de minunile care fecundează pămîntul, tulpina plantelor, mișcarea nevelor, de universurile ascunse ochiului și urechii. El aspiră, cu alte cuvinte, la cosmicitate, la complicitatea și armonizarea cu macro-și microuniversurile lumii. Se menține însă în limita cuvintelor, a dialogului cu ele și prin ele.

●

Petre Stoica este autorul unui excelent TRAKL în românește, ce mi se pare mai fidel decît acela al lui Blaga ori Ștefan Baciu, mai atașat structurii poetului austriac, descifrată în prealabil teoretic. Stă mărturie prefața substanțială a traducătorului. (Celelalte argumente mi le rezerv pentru cronica specială). Este însă curios că această izbutită traducere o datorăm unui poet cu o structură diferită de a lui Trakl. Dacă ultimul este cunoscut prin violențe obsesionale, prin complexe și sensibilități — indiscutabil — freudiene, autorul de față e la polul opus, ontologia versului său e diafană, fluidă ca meniscul verde al izvorului de cring. Poate frazarea să le fie asemănătoare dar și aici, dacă mergem mai departe, constatăm că Petre Stoica dispune de versul conotativ, de maniera care egalează vîrfurile afective și nu se lasă, dimpotrivă, în voia lor, pe cînd frazarea lui Trakl e numai aparent de notație. La el poezia e sintagma cifrată a unei obsesii sau drumul spre centrul tuturor celorlalte. Versul austriacului are o asprime enigmatică ce ține de emisia încăpățînată a unei anume nevroze organice. Oricum, Petre Stoica e un delicat, un poet al fluturilor erotice și al atmosferei diurne distilate de un afect blînd. În ciuda aliurei sportive a poetului — tricou „pe gît", sacoșă enormă, cadrilată, iar în mersul rapid, fulgarinul de foiță plastică, fluturîndu-i și fîșîind ca pelerina unui demon apostat.

Un ciclu din volum urmărește relația dintre anotimpuri și dragoste nu pe fixații exterioare, ci pe dulci ori amare simptome psihice, racordate la univers. Un principiu însă le efemerizează : devenirea lui **Ianuarie (Lîngă mine, departe de mine, / apa rătăcind în pămînt / cîntă ochii devenirilor, versi)**. Sub această susurare continuă, anotimpurile și iubirea se rotesc împrumutîndu-și culorile. De n-ar fi prezența ochilor verzi, heraclitieni, poemele ar fi doar niște bucolice delicate, vaporoase ca aerul de vară. (POȚI SĂ CULEGI, JOC). Așa cum sînt însă, acel principiu, subzistînd pretutindeni, atribuie caligrafiilor pe mătase ale poetului o notă gravă, parcă singuratică și îndepărtată. El este văzut locuind în făpturi minuscule dar tenace, țiuind difuz ca un greier al roaderii timpului sau ca sunetul fragil al unui flaut de mătase pierdut în peisajul cosmic. Iată-l, însoțit de o ușoară nuanță blagiană : **Greierii cîntă din instrumente subțiri / și pămîntul tresare, unduiește / sub povara seminței // iar bufnița iese în fereastra lunii / și citește într-o carte neagră / destine de iarnă — / dar îndrăgostiții ascunși în pat de iarbă / ucid cu fiecare sărut teama și moartea** (NOCTURNĂ). Sau iată o topire într-un decor pontic, notată gradual, spre infinit : **Mergem de mînă pe țărm / Visînd, descifrăm pe nisip / hieroglife de oase mărunte, sigilii / ovale, de scoici. // Și sîntem ciudat de schimbați, / mergem clătinîndu-ne beți / de mierea albastră din cer. // Nici marea n-o mai vedem, / umbrele noastre nu mai sînt umbre — / de mult am devenit o oglindă : / marea privește în noi/ și piere în noi** (MARINĂ). Stările intermediare nu sînt repudiate ci admise (și presimțite) ca semnale obosite sau care obosesc. De la transmiterea vizuală a senzației de vară tîrzie (în dragoste) : **Pînă și lacrima / e azi mai limpede, / cade liniștită / și oprită între sînii femeii, / sclipește ca o perlă**, poemul ajunge la o vagă presimțire cosmică : **Dar viermele toamnei / a și început să roadă / în mărul pe care mi l-ai dat / ieri, cînd am vorbit / despre nuanțele veșniciei.** Plantarea în celest se face tot la modul diafan, iar această ORĂ TÎRZIE, asemeni cu alte poeme din ciclul ANOTIMPURI ȘI DRAGOSTE provoacă un accentuat frison liric, tocmai prin delicatețea și simplitatea vocabularului : **Ore incerte / între vară și toamnă, / cînd sufletul ar vrea / să fie sus, cu o pană de vultur, / dar inima strigă / dorindu-se răstignită / pe cruce de femeie. // Apoi vine noaptea / și trupul pluteșe în somn. / corabie condusă calm / de busola stelelor.** Sau această splendidă acuarelă, în tușe negre, a reminiscențelor în care e de reauzit acel motor invizibil al ireversibilului : **Clorile s-au ascuns în hornuri, / din pat de funingini / sacultă pustiul. // Înnegrite, oasele salcimului / pocnesc, în vînt. // De pe frunze picură tuș mohorît, / neagră e coaja pe nucă, se desprinde / fără durere. // În gară : paie și ouă de cocs — / negre-s biletele călătorilor / îndărăt, spre amintire. // Cel părăsit în iubire / poartă singur pe umeri / urna plină cu cenușa verii.** (TOAMNĂ TÎRZIE)

Un al doilea ciclu, ROMANȚE, fixează, în același stil eterat, tabieturile cadrului provincial, din unghiul unei anacronice nostalgii. (De fapt, al timpului depus în amintire). Duminicile cu prăjituri cu mac și cu vizite la cimitir, albumul de familie îngălbenit, bunicul cu joben, bunica în corset, vecinul marinar, balurile gălbenite cu lămpi „Petromax" și hîrtie colorată, gramofonul din pod, toate vegheate cu blîndețe de soarecii timpului — altă mărunță ființă a cărții — care **rod și rod insula lui Robinson Crusoe**, insula amintirilor. Ciclul final, DANSURI, transformă ingenios formulele de dans (MENUET, RUMBA, FOX-TROT), basmele copilăriei (ALBĂ CA ZĂPADA, BALADA PĂPUȘII) picturile celebre (LUI HENRI ROUSSEAU, CU STIMĂ ȘI CONSIDERAȚIE), în sugestive corespondențe lirice cărora nu le lipsește aceeași aripă de diafanitate și modernitate.

Cu ALTE POEME, Petre Stoica și-a fixat și confirmat definitiv personalitatea. Urmează adîncirile.

---

*)) Victor Torynopol, **Viscolul și armonia**, E.P.L. Petre Stoica, **Alte poeme**, E.P.L.

CRONICA LITERARĂ

de M. N. Rusu

Cosmicitatea *)

SPORT

PĂRĂSIREA FOTBALULUI

La București, în două zile consecutive abia 10 000 de oameni au lăsat televizorul, campingul și drumul cu mașina la Snagov pentru a fi prezenți în deșertul de beton de la 23 August sau Republicii. E trist dar adevărat. Iumea s-a plictisit de încîlceala anostă din fața porților și asta nu de ieri, de azi. e o plictiseală mai veche, înnădită, o plictiseală plictisită de ea însăși Cei care mai aveau speranțe în ceva neprevăzut, într-o inspirație de zile mari la unii dintre fotbaliștii noștri, părăsesc reduta și preferă pescuitul pe uscat jocului cu balonul rotund. Ziarele publică fotografii de-a dreptul insultătoare pentru artiștii gazonului : doi cîte doi, temerarii tribunelor bat șepticul sau zvîrl zarurile tablelor. Într-o țară a magistraților fotbalului am fi înregistrat o mie de sinucigași în semn de protest, dar la noi totul decurge ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Scapă careva vreun șut mai de Doamne ajută, urmează sărutări disperate, tăvăliri obscene pe gazon, îmbrățișări colective de-ai zice că s-a mai descoperit vreun continent între timp sub iarba stadioanelor noastre. Bucuria aceasta în forme gitane e cel puțin indecentă și nu înțelegem de ce mai întîi antrenorii și pe urmă federația de specialitate nu o stăvilește pentru a nu roși noi, cei din tribune, în fața expansiunilor penibile ale unora.

Dar vorbeam despre părăsirea fotbalului. Ea este o realitate și cifrele usturătoare la buzunar vorbesc mai grăitor decît orice. Mă întreb ce se va întîmpla cînd echipele noastre vor trebui să se autofinanțeze ? Nu rămîn decît două sau trei soluții. Ori să se tocmească pe lîngă fiecare team cîte o trupă de spărgători de bănci, ori să fie aduși lingurari dedați la viciul transformării plumbului în aur sau, soluție supremă, să fie importați fotbaliști veritabili de aiurea pentru că în cadența din zilele noastre ne îndreptăm sigur spre un faliment total. Era o vreme cînd fotbalul oferea fonduri și altor sporturi, vine vremea ca el însuși să fie ajutat și mă întreb de ce CNEFSUL nu studiază jocul cu balonul rotund privit prin prisma rentabilității. Ar fi vremea ca un semnal serios de alarmă să fie tras și să se ia măsurile necesare. Altfel se vor institui în curînd concursuri pentru curajoșii în stare să suporte o oră și jumătate de jonglerie deșelată pe gazon, concursuri de răbdare în cele din urmă, de încercarea nervilor, de tolerare a unui sport ce-a fost în tinerețea lui atît de frumos !

Televiziunea ne-a dat prilejul să vedem meciul de la Sofia și cineva amintea pe bună dreptate, că învingătorii de simbătă ai Italiei erau surclasați odată de echipa noastră națională cu scorul astronomic de 7—0. Ce se întîmpla atunci și ce se întîmplă acum ? O generație blazată a luat locul marilor doruiți ai fotbalului. Cînd citești memoriile vechilorași ai arenelor noastre suspini cu un regret nemăsurat. Ore întregi fără nici o obligație, oamenii aceia exersau singuri pînă la căderea nopții o mișcare sau o lovitură de bocanc. Atunci se făcea știință. cred eu, nu acum cînd schemele tactice desenate cu creioane colorate au luat locul exercițiului cu balonul. Sînt pline publicațiile noastre de statistici și punctaje, de calcule și presupuneri, dar ceea ce e elementar nu se face : nu se introduce obligația contractuală a jucătorului de a avea grijă de sine. Aud că există înfumurați care nu vin la antrenamente cu zilele, aud că alții preferă să se prefacă a învăța. De unde lenea asta, de unde plictisul ce se transmite duminică de duminică și tribunelor ? Aud glasul precipitat al reporterilor la radio și cred că ei au rămas singurii indivizi care trăiesc emoția fotbalului. Ceilalți, actorii propriu ziși, își prelungesc splenul intim pe stadioane, se uită mai de aproape la ceea ce ar trebui ei înșiși să construiască. Noi am nădușit hîrtia cu îndemnuri și participări afective, dar ecoul acestor rînduri numeroase, disperate sînt nule. Niște inimi reci, de piatră, nu pot fi clintite în nici un chip Și-atunci ne lăsăm și noi pe tînjală, ni se face lehamite să mai iubim fotbalul ăsta blestemat care face victime mai multe decît ciuma și cancerul. Să-i fie țărîna ușoară pînă la cine știe ce înviere...

E. B.

P.S. Arbitrul a mîncat duminică Universității Cluj *un punctișor bunicel. Oare nu se pot introduce niște amenzi și pentru cei ce falsifică în văzul lumii rezultatele ? Ce-ar fi fost ca după meciul de la București, tovărășelul cu fluierul să mai lase ceva din buzunar pentru un fond al ochelarilor, să zicem ?*

À propos de... À propos de... À propos de...

Polițism, aventură, spionaj

A venit se pare, primăvara, și odată cu ea, predispoziția cititorului pentru literatura de colportaj și divertisment. Cititorul fără calități ca și acela cu pretenții, dar obosit de extraordinarele eforturi pe care le-a depus pentru a citi imensul număr de capodopere românești apărute în cursul iernii, caută cu insistență printre titluri, pe acelea care-i par mai spectaculoase : respinge autori de prestigiu, titluri glorioase, dar se orientează entuziast și sigur că nu greșește, după coperta colecției... Literatura specializată — de detecție, de acțiune, de anticipație — este cea care-l satisface. Cu încă o condiție, pe care autorii noștri au început și ei s-o respecte : volumele să nu fie groase...

Vinovatul nr. 1

Un ilustru anonim deocamdată, **Nicolae Ștefănescu**, este autorul acestui titlu și al cărții pe care acesta îl prezintă. Este evident, un roman polițist, pe care l-am luat la întîmplare și care ne poate dovedi că în acest spațiu al literaturii specializate am ajuns la un nivel foarte îmbucurător, comparabil în general, cu acela al tuturor colecțiilor manufacturiere străine de consum cotidian. Subiectul nu va fi povestit de către noi, conform regulii generale ; dar putem informa că în această carte pot fi găsite : două decesuri despre care nu știm nimic pînă spre final, dintre care, unul produs prin morfină, iar celălalt prin spînzurare în baie, o morfinomană nebună care înainte ar fi avut și cancer, o poveste cu acte dispărute care justificau dispariția a două sute de mii de lei. A crescut așadar, numărul acelor elemente care să asigure sporirea coeficientului de susținere a interesului pentru lectură. A crescut în același timp și măiestria tehnică a autorilor care știu de acum să capteze interesul, dar să-l și susțină pînă la capăt.

Intriga este una tradițională, pe care repertoriul romanului polițist o cunoaște. Există o absență care prin acțiunea de detecție va trebui să fie rezolvată. Schema utilizată este aceea a analizei concentrice a obiectului, prin anchetă. Este remarcabil faptul că romanul nu conține nici o singură scenă propriuzis violentă, nu apare nici un revolver și nu se dă nici un pumn, nu se aruncă nici măcar o privire amenințătoare ; cartea nu este decît o rețea de anchete, de deducții, de conversații maieutice. Și astfel, un dosar clasat din grabă ajunge să fie reluat cu surprinzătoare urmări, prin epuizarea tuturor pistelor posibile. Revelațiile sînt date de unele replici peste care s-a trecut cu vederea cu ușurință ; natura schemei face ca să nu existe un fir conducător unic, mersul epic să fie o tatonare, în sfîrșit, să ne facă să ne întrebăm de ce nu ar fi trebuit ca detectivul să meargă de la bun început la sursa explicativă, cu care ocazie romanul s-ar fi terminat după primul capitol. Dar, punîndu-ne această întrebare, va trebui să ajungem să constatăm că romanul are și sarcina de a crea tipuri umane bine conturate, pe care enigma de altfel se sprijină ; ca de altfel, orice mister care trăiește numai prin imperfecțiunea umană. O femeie de serviciu volubilă, o cucoană egoistă și lașă și soțul ei dezinvolt și stereotip iresponsabil, o dactilografă proastă și mincinoasă, un fiu denaturat și cinic, un doctor telegrafic, în afară evident de morți și detectivi, îi vor fi necesari autorului pentru a-și epuiza conflictul care e în fond o dezbatere în stil moralist.

O observație care se poate face pe marginea romanului polițist, indiferent de valoarea lui, este aceea, puțin absurdă, că un astfel de roman este cel mai complet tip de ficțiune posibilă. Un asemenea roman este o ecuație rezolvată, o absență care în final încetează de a mai fi absență. Structură complet închisă prin definiție, el conține în sine germenele propriei plictiseli, căci o ecuație rezolvată nu mai interesează pe nimeni. Azi ne plac cărțile care sînt numai întrebări fără răspuns, numai premize, ne plac ipotezele, incertitudinile. Nimeni probabil nu mai recitește un roman polițist. Dar asta nu ne împiedică de a le citi pe cele care nu le-am citit. În tren, acasă, pe munte sau la mare vrem să avem certitudini doar, conștiința are nevoie de pauze de funcționare în care să i se spună că lucrurile au un început și un sfîrșit, că există dreptate pe lumea aceasta și că adevărul iese pînă la urmă la iveală, ca untdelemnul la suprafața apei...

Cifrul Petre Petrescu

Cel mai mare defect sesizabil la James Bond este că nu a fost oltean ; după cum, fiind ceea ce a fost, cel mai mare avantaj pe care l-a avut pînă acum, este acela că n-a avut de a face cu oltenii. Reflecțiile acestea ne-ar putea fi declanșate de romanul recent apărut, semnat de Grigore Beuran. Dar să vedem cum și de ce.

O persoană întîi, care povestește și care e însuși autorul Grigore Beuran, primește un mesaj din Venus prin bunăvoința unui astronaut cu care intrase în contact prin calitatea sa de reporter. Cercetat în laborator de prietenul său Vasinca, plicul se dovedește a conține un nou element chimic, care, în cinstea destinatarului, va fi botezat **beuraniu !** Acesta este numai începutul cărții, un început care ne aruncă în plin science-fiction. Treptat însă, evenimentele depășesc linia fantastico-științifică, pentru a intra în plin conflict de spionaj. Așadar : pseudoscience-fiction, secrete de stat militare, un pseudochimist spion, avioane și aparate de zbor secrete, brichete de aur care sînt în realitate, revolvere în magazia cărora pot sta șase gloanțe, mesaje din Venus și alte prafuri cosmice, sateliți spion și oameni satelit-spion care nu pot fi legal arestați, mesaje cifrate transmise peste hotare prin intermediul presei cotidiene și a redactorilor responsabili, un ceas Schaffhausen care împreună cu o pipă din spumă de mare și un stilou formează un aparat de radio emisie-recepție. Apoi, evident, morții de rigoare : un inventator, agenții de spionaj deveniți inutili sau martorii primejdioși. Totul e aranjat ca la carte, ca în cărțile cele mai bune de pe piața internațională de consum, chiar dacă unele detalii nu sînt tocmai inedite — însuși modul de funcționare al cifrului amintind de multe cărți și filme în care a mai putut apare în variante asemănătoare. Ceea ce reușește să-l distingă pe Beuran de circuitul comun al romanului de spionaj, este abilitatea de a mistifica și demistifica succesiv, amăgindu-și cititorul și dezamăgindu-l, antrenîndu-l într-o acțiune despre care îi aduce aminte apoi că este o fantezie. Oscilația eroului însuși se produce între limitele care sînt gravitatea și ridicolul. Ideea expusă și de autor este aceea că „oltenii e deștepți", dar înainte de a ajunge ceea ce sînt, ei trebuie să treacă prin purgatoriul experienței. Iată de ce nu trebuie să ne mire că autorul reporter care scrie foiletonul „Un oltean în Venus" se ocupă și de anchete în legătură cu scăderea producției de lapte de la nu știu care gospodărie colectivă.

Dar cartea este amuzantă și prin aluzia perseverentă la actualitate. Facem contraspionaj dar amintim de nuvelele lui D. R. Popescu sau relatăm ce se întîmplă la un centru de răcoritoare unde servește o fată frumoasă care comentează romanul lui Grigore Beuran intitulat **Cifrul Petre Petrescu.** Sfichiuim apoi cu consecvență critica literară și moravurile scriitoricești. Scriem deci un roman de tensiune într-un stil mucalit, singurul tip de umor de altfel, de care numai românul dispune.

O carte facilă, antrenantă și deconectantă. pe care nu trebuie s-o propunem spre lectură, pentru că ea va fi citită și fără invitația noastră.

Enigma de la frontieră

În această carte există de asemeni, elementele senzaționale de rigoare : sînt furate douăzeci și cinci de inele cu briliante a 19 785 lei bucata. o babă este otrăvită cu cianură, într-un tren are loc o bătaie în care intervine pumnul, cuțitul și pistolul, cu salturi din același tren, etc. În fond, o poveste încropită în jurul unor găinari în materie de furturi, construită mai ales pentru a ilustra eficacitatea miliției și serviciului de graniță. Apar de la bun început niște suspecți care se dovedesc pînă la urmă, ca în toate poveștile cu găinari, a fi delicvenții. Mai mult, după un sănătos șablon, toate acele personaje care par a fi oneste sînt de fapt implicate în povestea furtului, iar acelea care nu sînt, sînt totuși indirect vinovate.

Dar romanul este scris pentru o editură — Editura Militară — și chiar pentru o colecție a acestei edituri — colecția Columna. Autorul însuși este unul dintre favoriții edițurii și colecției, este adică un autor specializat și, după o regulă generală, s-ar părea că literatura colecțiilor specializate, scapă oarecum de sub controlul legilor esteticii. Așa se face că romanul conține elemente de infraliteratură că, însfîrșit, autorul își permite să scrie prost fără a primi nici un fel de sancțiune. Am spus că romanul este scris pentru a ilustra eficacitatea serviciilor noastre de apărare a bunurilor obștești și particulare, și trebuie să recunoaștem că osteneala aceasta este înduioșătoare, ca și înaltul spirit moral, și etc. al acestor cărți. Dar nu e mai puțin adevărat că pentru a arăta deșteptăciunea grănicerilor, autorul ar fi putut uza de mai multă deșteptăciune. Evenimentele produse sînt puerile, aproape stupide. Rar ne-a fost dat să întîlnim hoți mai imbecili : care să deseneze planurile unui port fără absolut nici o rațiune pe șervețelele pe care să le lase în restaurant ; hoți sau complici de hoți care să însoțească fără nici un motiv pe unul dintre ei la vamă ; care să se lase așa de ușor păcăliți de un militar în termen. Cît despre povestea grănicerească, cu militari vigilenți care se prefac că se îmbată și totuși merg demn pentru a nu lăsa o falsă impresie cetățeanului civil despre armata noastră, nu depășește nivelul ridicolului. Pe scurt, prozatorul gîndește rău și scrie la fel de rău în acest sector al literaturii. Singurul lucru notabil, neîntîlnit de altfel la alți autori ai speciei, este scrupulozitatea cu care transcrie formulele de adresare legiferate de regulamentele de serviciu, ceea ce nu constituie desigur, motive serioase de a scrie romane polițiste.

MARIAN POPA

CONTROVERSE

de Al. Piru

Antipoezia

Înțeleg prin antipoezie o formă de poezie nouă absolut opusă celei vechi, fie că este vorba de poezia cu sentiment, fie de poezia de cunoaștere prin intermediul metaforei. Antipoezia ar fi o nouă tentativă de poezie, pură, mai pură decît cea gîndită de abatele Brémond pentru care poezia e o pregătire de comunicare cu divinitatea, o tehnică a extazului mistic, și mai pură decît cea practicată de Paul Valéry, constînd într-o mimare a raționalității. Cum excluderea oricărui sens anulează poezia, antipoetul oferă totuși iluzia sensului, luînd în deriziune marile idei și atitudini ca și toate canoanele artei. Cînd autorul e inteligent și talentat, antipoezia poate fi o bună lecție de estetică a inefabilului; dacă talentul lipsește, antipoezia va eșua în parodie sau incoerență verbală. Aceasta din urmă mi se pare a fi cazul lui Vintilă Ivănceanu, autor la 27 de ani al volumului intitulat Cinste specială *(colecția „Luceafărul", 1967).*

Volumul debutează cu un Sonet, *închinat unui poet din secolul al XV-lea, lui François Villon, și care e un fel de artă poetică:* Dansînd, din cartea de cetire / Coboară pe o canelură / Un cîine alb precum un mire / Cu oase de poeți în gură. / Și latră la o paceaură / Ce-și leapădă rochia subțire / În punct, în virgulă,-n trăsură, / Trasă de vulturi, de unire. // O ! cîine alb, mușcă silaba, / Zgîrie consoanele cu laba ! / Scurmă vocalele cu botul. // Împerechiați-vă cuvinte / Ca plumb și pulbere în flinte. / Vărsați din alfabet borhotul !

Cititorul e frapat de corectitudinea formală și de aparența de inteligibilitate oricît de ermetică. Ce poate să însemne cîinele alb descins din cartea de citire cu oase de poeți în gură și care latră la o prostituată ce-și leapădă rochia subțire în semnele de punctuație ale paginii ? Din faptul că în terținele sunetului cîinele este îndemnat să scurme vocalele cu botul, să zgîrie consoanele cu laba și să muște silabele, se deduce că el e poetul, fiindcă acesta lucrează, cîinește, cu sunetele, provocat de muză („paceaura" ce face strip-tease în fața lui).

Cîinele, solemn ca un mire, are oase de poeți în gură, fiindcă poetul se naște consumînd pe antecesori din experiența lor. În final poezia e definită ca o împerechere de cuvinte avînd efectul unei împușcături, așadar nu ca o concluzie a celor spuse mai înainte (intîi se sugera efortul, iar acum se insinuează spontaneitatea). Se observă că poetul n-a izbutit să sporească misterul procesului poetic, și că pe o cale întortocheată spune banalități. Antipoezia este urmarea minimalizării noțiunilor de poet și poezie

În continuare, Vintilă Ivănceanu confecționează poezii afectat puerile, luînd ca pretext incapacitatea copiilor de a realiza moartea părintelui lor pe front: S-a-ntors tata din război. / Fără cap, fără cap. / Noi ne-am dus pe la vecini. / Țopăind, țopăind, / Și ne-am lăudat că tata / N-are cap, n-are cap.

Tehnica e aceea a lui Charles Cros din Le hareng saur : Il était un grand mûr blanc — nu, nu, nu. / Contre la mûr une échelle — haute, haute, haute, / Et, par terre, un hareng saur : Il était un grand mûr blanc — sec, sec, sec.

Versurile cu aluzii la suferințele pricinuite de război sînt compuse într-un limbaj total neserios, ieftin ironic: Voi mîncători de novembrie, cum / Vă mai spălați sub braț cu necrologuri...

Din expresia „a se afla pe picior de război" poetul scoate poezia piciorului după moartea sa, cerînd trimiterea lui la o fabrică de instrumente muzicale, spre a curma în viitor campaniile militare și a le înlocui cu concerte de „Campirii-Vampirii" (primul cuvînt e deformat prin contaminare cu al doilea).

Sub titlul Mitologicale, *împrumutat din Eminescu, citim pseudoanecdota cu bastardul născut dintr-un zeu care, ucis în război de un tîmplar, după ce băgase o femeie în spital, produce îmbolnăvirea tatălui de gălbinare. Umor ?*

Vintilă Ivănceanu n-are spirit, nici facetele și poemele sale, cînd nu divaghează în gol, excelează în confesiuni, parodiind, s-ar zice, tonul rugăciunii : Doamne dumnezeule mic / Nici o cravată nu îmi vine. /Nu există nici o cravată / Pentru corpul meu de violoncelist-ucigaș ! / Tatăl nostru carele ești în cețuri / În cercuri și în ce-uri. / Pantofii mă strîng, mă constrîng / Atmosfera e plină de îngerași / Ca tanti de parfum și ruj. / Îmi vine să-mi trag palme, mi-e sete / Mi-e sete / Cine / Cine / Îmi dă un pahar cu apă ?

Altădată poetul pretinde că s-a născut din adulterul Madonei c-un halterofil, că e „calul patriei" și că ar dori să creeze un ținut populat exclusiv de poeți : Fă-mă mamă militar / Să cuceresc o țară / În care nici un om / Nu s-a născut și nu se va naște, / Acolo să-mi nasc de-a-n picioarelea POEȚII / În sînge, în noroi și apă.

Inedită, prin dispozițiile ei burlești, e poezia de dragoste. Poetul cere iubitei să-l urzice sărutîndu-l, să-și proiecteze un ochi în aer spre a incendia aerul, să-l ucidă săpîndu-i cu unghiile pieptul și să moară alături de el cîntînd, ca o bibilică, în vreme ce glasul său va continua să sune ca un clopot. Iubita e fără îndoială persiflată, în timp ce din pieptul poetului va răsări un turn de bazilică, din sînul iubitei nu vor ieși decît tulpini înflorite de ceapă (Sonet). *De aceeași factură sînt alte versuri erotice :* Iubito, mă gîndesc la tine / Ca un borfaș la ceasul unui lord ! / Dar se ciocnesc în carnea mea drezine / Și căi au atac de cord. Sau : Călătorește către tine / Într-un borcan cu spirt albastru / Inima mea în poștalionul / Cu roți din capete de om. Sau : Dezbracă-ți bluza neagră / Hai / Să ne băgăm în luna mai / Ca într-un pat cu baldachin. // Petrece-ți brațele mai iute / Pe gîtul meu, care asmute / Cocoșii în cozi divin.

Tipică pentru stilul de parodie e o Romanță clasică cu epigraful : „Eu te iubesc atît de tare / Că vor să sune la Salvare ; Iubito ! sînul tău e luna / Ce urcă lin peste Pamir. / Sînt singur, draga mea, ca niște / Mașini de scris în cimitir. // Vino iubito fără tine / Îmi cresc copite, ochii dor / Cu bubele din podul palmei / Întinsă de un cerșetor. // Iubito, vino. Fără tine / Urechile mi se astupă / Cu vechi caroserii auto / Și urecheniță de cupă.

Dîndu-și probabil seama că nu poți deveni nemuritor cu astfel de simili versuri, Vintilă Ivănceanu se roagă lui Dumnezeu, pare-se de data aceasta serios, să-l ucidă, știind că numai poeziile morților pășund în cărțile de școală, devin adică notorii, clasice (Epistolă către prieteni). *Numaidecît însă „cinstea specială" acordată morților e minimalizată pentru că intră în categoria deprinderilor mecanice, stereotipe :* Dar morții familiei / Nu ne acordau nici un credit. / De loc / Nu vroiau să ne creadă. / Nici cît negru sub unghie, / Nici cît albastru sub unghie. / Nici cît propria lor națiune de morți sub unghie / Și ne-au strigat / Că a fi mort / Înseamnă o cinste specială. / Înseamnă a conti, a răscoti, a răstrăcontinua / Cum soarele-pămîntul-mamuțele-oameni-zei.

Din păcate gloria visată de Vintilă Ivănceanu nu are, cel puțin pentru moment, pasa de a depăși o astfel de „cinste specială", volumul său de debut fiind născut fără viață.

Vintilă Ivănceanu

Cinste specială

VITRALIU

Reportaj de buzunar

„Dar dacă Dumnezeu ar fi fost negru ?"

Cică niște cronicari Duceau lipsă de...

(Urmuz — Cronicari)

Domnule Radu Popescu,

Vă scriu în primul rînd în calitate de spectator și numai în celelalte rînduri în alte calități (de scriitor, de cronicar dramatic, de secretar literar, de pildă), calități pe care mi le puteți contesta oricînd, dacă e să mă iau după radicalele dumneavoastră metode, aplicate cu aplombul pe care-l întărește exercitarea arbitrară și nesancționată (decît sporadic) a unei meserii (care ar fi trebuit să fie vocație), meserie nobilă și folositoare în teorie (și în practica altora), meserie pe care, în temeiul unei tenace aversiuni față de teatru, ați transformat-o într-un procedeu represiv, într-un oficiu de teroare a scenei și-a unei bune părți a slujitorilor ei.

Vă cunosc destul de puțin ca persoană civilă și întreținu cu dumneavoastră relațiile de urbanitate firești între doi oameni care se întîlnesc pe coridoarele acelorași redacții literare sau paraliterare, în sălile de spectacol sau, uneori, în casele unor cunoștințe comune. Presupun că și dumneavoastră mă cunoașteți tot în aceeași măsură. Vă încredințez că intrigile de cafenea, sforăriile de culise gazetărești, alianțele de circumstanță, coteriile îmi repugnă și că polemicuțele sau notițele de scandal (semnate sau nu) cad, pentru mine, în afara literaturii și a eticii. Deci, nu în apărarea cine știe cărui inavuabil interes personal (sau de grup căruia i-aș aparține) și nici în scopul unei „lucrături" menite să vă paralizeze actul critic vă scriu, ci în numele unei îndreptățite — după mine — revolte, provocate și de lectura ultimei dumneavoastră cronici teatrale, apărută în „România liberă" (anul XXVI, nr. 7295, de miercuri 3 aprilie 1968, pag. a 3-a), cronică pe care ați consacrat-o unui spectacol al Teatrului Barbu Delavrancea, spectacol cu piesa dramaturgului francez Dominique Nohain, cinstea l-a ucis pe Carol al VI-lea ?

Ca să nu existe nici un fel de dubiu pentru ceilalți eventuali cititori ai acestei epistolii deschise, îi informez că sunt secretarul literar al Teatrului Delavrancea și că deși în codul nescris al bunelor maniere literare nu se recomandă secretarilor literari să intre în conflict cu cronicarii teatrali, faptul putînd stîrni vindicta întregii bresle împotriva teatrului cu pricina, eu am să creez precedentul (dacă pînă acum, după știința mea, nu l-a creat nimeni) și am să vă contest cronica mai-sus-pomenită. Scrisoarea este rezultatul unei inițiative personale și, desigur, îmi asum toată răspunderea afirmațiilor pe care le cuprinde, luîndu-mi bineînțeles și riscul penal (deoarece bag seama că se încetățenește metoda transformării citatului în citație).

Așadar, vă începeți cronica printr-un alineat de 25 de rînduri, în care vă destăinuiți, cu o inocență admirabil jucată, perplexitatea unui intelectual sobru în fața unui „fenomen straniu" : „Cum poate cineva, cu ce antene suprasensibile, cu ce miraculoase instrumente de detecție, să descopere, tocmai de la București pe un Dominique Nohain ?", fapt pe care-l considerați „o performanță", ce vă „depășește", vă „umilește" și vă „umple de smerenie" întrucît izbutește să introducă în repertoriu pe „scriitorul cel mai obscur și piesa cea mai proastă".

Ceea ce vi se pare un „fenomen straniu" este numai o metodă curentă de lucru în oricare domeniu de activitate intelectuală obișnuită : informația. „Performanța" este lectura pieselor de teatru care apar în diferite colecții străine (printre care L'Avant-scène și Paris-Théâtre), colecții care se află în biblioteca A.T.M., cît și în alte biblioteci publice din România, la dispoziția oricărui om de teatru, sau, cum atît de bine vă exprimați în articolul dumneavoastră, Editarea dramaturgiei *(publicat tot în „România liberă", nr. 7285, de miercuri 22 martie 1968), la dispoziția tuturor celor „ce ne aflăm în treabă prin aceste domenii".*

Pentru un profesionist ca dumneavoastră, nu mi se pare natural („Natural, nimeni nu știe cine e Dominique Nohain...") să refuze să știe și s-o afirme cu atîta dezinvoltură. În programul spectacolului, care se distribuie, la prețul de 1 leu, oricărui spectator interesat, se dau cîteva date !

Există o inadvertență în preambulul dumneavoastră la cronica pe care v-o analizez. Afirmați că piesa este „cea mai proastă". Acest superlativ relativ se dovedește a fi o eroare de gramatică : de unde știți că este „cea mai" dacă n-ați mai citit și altele ale aceluiași autor ? Și nu puteați citi pentru că nu știți dacă a mai scris și altele. Și nu știți pentru că nu-l cunoașteți.

Mă neliniștește și o altă afirmație implicită. N-am îndoieli că și dumneavoastră, ca oricare cronicar prob, citiți întotdeauna — dacă nu înainte de spectacol, măcar înainte de a scrie cronica — textul piesei la care urmează să vă referiți. Să înțeleg oare că în acest caz n-ați procedat la fel ca întotdeauna ? Iar dacă ați făcut-o, cum sper, atunci Noham nu mai rămîne și pentru dumneavoastră un necunoscut. (În numărul 216 din Paris-Théâtre, *18 année, pp. 35—64, editorii publicației își dau și fotografia). De altfel, sunt sigur că ați citit piesa înainte de-a veni la spectacol.*

Dumneavoastră citiți întotdeauna piesele despre care scrieți cronici. Nu vă duceți întotdeauna la spectacolul cu piesa respectivă, sau dacă vă duceți, nu stați pînă la sfîrșit, Plecați tute, ca s-aveți timp să scrieți competenta cronică teatrală pe care o onorați cu semnătura.

Numai această dorință a eficienței și-a promptitudinii explică desigur cîteva nenorocite întîmplări, dintre care numai una ar fi fost de ajuns să descalifice în ochii publicului un cronicar prob obișnuit : ați comentat piesa lui Horia Lovinescu, Moartea unui artist, *jucată pe scena Teatrului Național din București, atribuindu-i finalul apărut în revista „Teatrul" și n-ați luat în considerare finalul cu totul deosebit al textului modificat și îmbunătățit pe scenă. În altă împrejurare ați impins, cu exces de zel, promptitudinea pînă dincolo de limita acceptabilă și cronica era cît p-aci să apară înaintea premierei cu piesa* Platonov *de Cehov, spectacol care se încheia pe la 11 noaptea, oricum cu-o jumătate de ceas după ce ziarul de-a doua zi, în care era tipărită opinia dumneavoastră, intrase la rotativă. Și doar am stat alături la premieră (pe vremea aceea scriam și eu cronică dramatică) iar la repetiții și la vizionări (cînd ați fi putut vedea piesa) nu v-a zărit nimeni, atît de bine ați știut să vă găsiți o ascunzătoare în teatru, ca să vedeți fără să fiți văzut.*

Clement cu Teatrul Delavrancea, și nedorind să-i dăunați publicul cumpărător de la casă (chiar dacă speranță că plătitorii de bilete vor fi pedepsiți pentru naivitatea lor), promiteți că o să relatați acțiunea și intriga acestei comedii polițiste, pentru că vreți să respectați „regula jocului" și nu vreți să răpiți „efectul de surpriză". Fiind de presupus de a vă sustrage punctual de vedere (nu ca argumente, ci numai ca exemple), dar cine cătează să vă pună la îndoială cuvîntul ?), vă oferim prompt(ul)ele și, peste 12 rînduri, informați pe toată lumea că nu s-a produs nici o crimă, că tatăl e o fiară etc. Mai la vale, cînd vă ocupați de actori, deși de față cu solicitudine cine e asasinul. Să fie un „expres" ? O perfidie și fie ? Lapsus regretabil desigur, că perfidie n-ați avea motiv. Doar ați lăudat în ultimii doi ani nu mai puțin de 4 (patru) spectacole ale Teatrului Delavrancea: Iubiți pe al 7-lea de Cosmin Șora (Magazin, nr. 482, 19 iunie 1965), Turcaret de Lesage („România Liberă", nr. 6 963, 10 noiembrie 1966), Vinovați fără vină de A. N. Ostrovski (idem, 3 martie 1967), Mocrișca de Ion Luca (idem, 16 aprilie 1967).

E drept că un anchetator cultural tipicar („Pe cinstea mea, apariția unei asemenea opere în repertoriile unui teatru ar merita o anchetă... culturală", cum propuneți în cronica la Noham) ar putea băga de seamă că spectacolele pomenite mai înainte s-au jucat pe vremea vechiului director a teatrului, ar putea corela amenitatea exuberantă a tonului din cronica la piesa Iubiți pe al 7-lea cu faptul că autorul era și secretarul literar al teatrului și că în aceeași perioadă (31 martie 1965) ți se încheia un contract, în temeiul căruia primești un avans de 3 300 de lei, pentru Purtătorul de cuvînt al secolului [al] XXI[-lea], piesă ce urma a constitui debutul dumneavoastră ca dramaturg original. Odată cu schimbarea conducerii și a secretarului literar, s-a modificat simțitor și exigența dumneavoastră profesională care a sporit în deplină concordanță cu fazele succesive ale unei acțiuni contabile de recuperare a sumei încasate cu un an în urmă pentru o piesă al cărei text teatrul nu-l are nici astăzi.

Cronica la piesa lui Jean Anouilh, Întîlnire la Senlis *(„România liberă", nr. 7 218, de joi 4 ianuarie 1968), cronică în care distingeți un amestec ingenios de acceptare parțial căldută și de răceală timid prestitoare, coincide cu adresa prin care teatrul vă semnala situația nerezolvată a pieței dumneavoastră și a arcașului. După 3 săptămîni (adică la 31 ianuarie 1968), timp în care n-ați dat nici un răspuns solicitării teatrului și în care n-ați văzut luîndu-se măsurile preconizate în prima adresă, ați scris despre* Hoții de Schuller, *asprind puțin tonul, dozînd mai setos ingredientul acceptării, menținîndu-vă într-o expectativă dospind de avertismente.*

Dacă anchetatorul cultural tipicar despre care pomeneam (ca ipoteză de lucru) ar mai cunoaște și cele două mărunte dialoguri ai căror interlocutori am fost noi doi, dumneavoastră și cu mine, în seara premierei spectacolului Hoții, ar intra la bănuieli că, vorba dumneavoastră, se află „în fața unei farse polițiste, care nu are însă nici un haz". Ați sosit la Teatrul Delavrancea pe la 7 și-un sfert și-ați pătruns în sală impreună cu un un prieten. Cînd, la 7 și 25, ați auzit soneria care chema publicul în sală, pentru că spectacolul urma să înceapă la 7 și 30, cum a și-nceput, ați ieșit în foaier împreună cu prietenul și v-ați aprins țigara, la doi pași de mine, care spuneam cu intenție plasatoarelor să închidă ușile și să nu mai permită nimănui intrarea în sală pînă la pauză. V-ați văzut calm de țigară și n-ați tresărit cînd mi-ați auzit răspunsul dat unui întîrziat nedumerit că un teatru este punctual, întîrziat care m-a-ntrebat dacă se televizează : — „Nu, se civilizează !" După care, v-am rugat să renunțați la țigară și să intrați în sală dacă vreți să vedeți prima parte a spectacolului. Ceea ce, recunoașteți, era din parte-mi o cutezanță care rupea cu tradiția secretarilor onctuoși cu cronicarii, de teamă să nu critice prea sever piesa. În pauză, m-ați întrebat (făcînd aluzie la un articol al meu apărut cu o zi înainte în „Contemporanul") ce am cu autorii dramatici și de ce propun să nu li se mai dea avansuri băneși pentru piese nescrise. Și v-am răspuns sibilinic : — „Faptul că cineva ia un avans bănesc de la un teatru nu e deajuns ca să-l transforme pe însul cu pricina în autor dramatic..."

De la sfîrșitul lui decembrie și pînă la începutul lui aprilie au trecut trei luni în care adresa cu actul de poprire pe salariu (expediată la 21 decembrie 1967, sub numărul 7 055) a avut timpul să ajungă la administrația instituției la care lucrați ca salariat. Chiar dacă instituția cu pricina n-a răspuns, pentru dumneavoastră a fost evident că, vorba săteanului căruia considerați că-i sunt destinate îndeosebi piesele Teatrului Delavrancea (cf. cronica la Vinovați fără vină), *a-nțărcat bălaia... Drept care, cronica la ultimul spectacol al teatrului a „atins în fine limita superioară a exigenței necruțătoare și-a obiectivității depline.*

„Pentru că a venit în sfîrșit vorba de actori" (vorba dumneavoastră din cronica la Iubesc pe al 7-lea), *nu vă spun nici o noutate, probabil, dacă vă informez cîtă bucurie le-ați produs scriind cronica, și mai ales interpretelor, careau fost profund mișcate de solicitudinea pe care le-ați arătat-o și de cuvintele amabile pe care le-ați găsit : „plată cu stingăcie" — una și „plată cu dezinvoltură" — cealaltă. Cum aș spune eu despre dumneavoastră „rău cu dezinvoltură din vocație" și „adulator cu stîngăcie din interes".*

Urbanitatea calificativelor vă scutea, firește, de argumentare, cum v-a scutit cam totdeauna în cronicile pe care le semnați și pe care majoritatea actorilor din teatrele românești le așteaptă cu sufletul la gură și cu o plăcută emoție, dat fiind că întrebuințați cel mai delicat și mai nefingnitor vocabular din toată cronicărimea română. Chiar și cînd mustrați, o faceți cu blîndețea părintelui duios, pe un ton cald și consolator, pe care vi l-a înlesnit intimitatea și buna cunoaștere a lumii teatrului și-a oamenilor lui. Cînd ați văzut o dată un actor nu-l mai uitați : bănuiți cît de plăcut surprins a trebuit să fie actorul Vasile Lupu care n-a jucat în spectacolul -coupé' Femei singure (de la Teatrul Nottara) *și pe care l-ați citat în locul interpretului real, Gheorghe Păunescu. Cită finețe în analiza interpretării actorului Traian Stănescu, în rolul lui Gheorghiță din* Baltagul : „...fiul Vitoriei, a avut sarcina celei mai îndelungate prezențe în scenă, alături de mama sa, și pe aceea de a striga, cam din jumătate în jumătate de oră : «mămucă, mămucă !» ; și a strigat" !.

În același stil „plin de aregrețe", „comiciza(ți" cum spuneți în alte cronici și afirmați despre realizarea lui Mircea Maroșin (piesele lui Anouilh, Medeea *și* Antigona) : Spectacolului i se recomandă Carbaxin și Librium". *Sau reproșați lui Cojar, regisorului piesei lui Delavrancea,* Luceafărul, *că a lucrat la spectacol două sau trei luni, că autorul a scris piesa în mai puțin timp și că o piesă trebuie montată în tot atît timp cît i-a trebuit autorului ca s-o scrie !*

Teatrelor le reproșați turneele peste hotare și succesele obținute în străinătate cu piese și cu spectacole care nu v-au plăcut dumneavoastră aici. Și cîte și mai cîte...

Numai de ghidușii vă țineți !

Am abuzat destul de spațiul revistei, dar nu-mi pare rău. Vi se cuvenea de multă vreme acest portret moral (chiar dacă incomplet), la care ați contribuit în exclusivitate prin a-exclusivitate prin atitudinea dumneavoastră față de teatru, teatrul, pe care nu-l iubiți, pentru că, așa cum se vede din scrisul dumneavoastră, nu sunteți generos. Aplaudați numai cînd n-aveți încotro și atunci o faceți pe obrajii altuia. Nu știți ce-nseamnă bucuria de-a aplauda pentru că n-ați fost aplaudat niciodată. Și n-ați fost aplaudat pentru că n-ați creat nimic vrednic de aplauze. De fapt, ați creat numai un climat confuz, un mediu prielnic pentru apariția altor „exigenți cu intransigență", care vă seamănă. Dacă n-ați fi existat ar fi trebuit să vă inventeze cineva ca să puteți nega în contra-timp. Veți continua să scrieți cum vă pricepeți și cum v-ați antrenat, veți continua să amăriți adesea sufletele muncitorilor scenei, dar n-o să le mai puteți ucide bucuria creației, pentru că i-ați mitridizat cu analizele de pînă acum.

Romulus VULPESCU

P.S. Nu știu dacă și cînd veți răspunde și, mai ales, cum. Oricum, puteți recunoaște sau nega, puteți răstălmăci sau recuza, puteți face amendă (onorabilă) sau mă puteți amenda vă asigur că în aceste chestiuni nu aveți a vă teme de un contraatac din parte-mi : nu judec decît în primă și definitivă instanță, pentru că nu cred în Canossele repetate.

R. V.

★

A intrat în polemică ziaristul Al. Cornescu.

Poate nu-l cunoașteți? Nu se poate ! Domnia sa scrie negru pe alb și în casete la ziarul *România liberă*. Se îngrijorează de soarta confraților, se vrea ironist și calcă dezinvolt pe urmele celebrului Ieremia..

Deci, vă prevenim. A intrat în polemică ziaristul Al. Cornescu. Urmăriți-l !

AGENDA CENACLULUI „F. LARIS"

În ședința de luni, 8 aprilie, au citit **proză :** Ion Lazu, **poezie :** Valentina Moțoc și Mihai Nenoiu. Discuțiile purtate au apreciat în general cu obiectivitate lucrările citite, judecînd ca promițătoare evoluția lui Ion Lazu, modestă pe aceea a lui Mihai Nenoiu și remarcabilă (cea mai reușită seară de poezie a cenaclului) pe aceea a Valentinei Moțoc.

Vor citi luni, 15 aprilie — **Proză :** Corneliu Omescu **Poezie :** Gabriela Ioan și Carol Moscovici.

„Dar dacă Dumnezeu ar fi fost negru ?"

Al doilea K. asasinat ! Memphis-ul (515 000 locuitori, situat pe Mississippi) rivalizează astăzi cu Dallas-ul, la *numai* 1 612 zile de la asasinarea primului K. Universul e în expansiune, susțin savanții — istoria se comprimă. Cîndva, pe-o filă de manual școlar, vor figura — probabil — ambele crime.

Tot în Sud (acel ținut despre care Faulkner spune : „Sudului nu-i scapi, de trecutul lui nu te poți vindeca") a fost rănit (pe un drum din statul Mississippi) și James Meredith, „mărșăluitor al păcii" — și iată ce declara el după atentat :

— Nimeni nu trebuie să-și închipuie că duce lupta pentru alții. El luptă pentru sine însuși și asta facem cu toții. Regula de aur nu-i sentimentalismul, ci înțelepciunea practică, cea mai profundă. Căci învățătura pe care-o putem desprinde din epoca noastră este că cruzimea-i contagioasă și această boală nu cunoaște nici o limită de rasă sau de națiune".

Categoric, dac-ar fi scăpat de glontele ucigaș care i-a perforat gîtlejul (armă *modernă* „Remington", cu lunetă), reverentul dr. Martin Luther King ar fi gîndit la fel (el mai fusese „țintă vie" în patru rînduri). A cincea încercare i-a fost fatală ! Și astfel, în plin secol XX, deceniul 7, un „Premiul Nobel" este împușcat. Einstein a primit Premiul Nobel pentru ideile sale uluitoare din domeniul fizicii. Einstein împușcat ? Sir Fleming a primit Premiul Nobel pentru incredibila *idee* de a folosi „mucegaiurile" în însănătoșirea oamenilor. Fleming împușcat ? Faulkner a primit Premiul Nobel pentru *ideile* fundamentale umanitare instaurate de el pe teritoriul imaginar al comitatului Yoknapatawpha. Faulkner împușcat ? Dr. King a primit Premiul Nobel pentru ideea de pace, de egalitate și înțelegere, pe care-a propovăduit-o. *Da*, drul. King împușcat !

— Dacă noi i-am fi acordat *(Negrului)* egalitate mai devreme cu nouăzeci de ani sau cu cincizeci sau chiar cu zece, n-ar mai fi existat în 1954 ordonanța Curții supreme. Dar noi n-am făcut asta. Noi n-am îndrăznit. Este spre rușinea omului alb din Sud că i-a tăgăduit Negrului dreptul la orice egalitate economică ; rușinea dublă de a se fi temut, prin acordarea unei egalități sociale, să-i îmbunătățească statutul economic ; rușinea triplă de-a fi avut nevoie, pentru a-și justifica pozițiile, să facă obscură problema agitînd gogoriță amestecului de sînge (William Faulkner, iunie 1956, *Harper's Bazar*).

Același om — admirabil cunoscător al Sudului — care spunea în discursul rostit cu ocazia primirii Premiului Nobel :

— REFUZ SĂ ACCEPT SFÎRȘITUL OMULUI

Cuvintele acestea pot fi epitaful ideal înscris pe mormîntul reverentului King. Cuvintele ar merita să le sape în piatră celebrul Mississippi, cu milioanele și milioanele lui de tone de apă, cîte adună de-a lungul celor 3 780 km. ai săi. Unul din cele mai lungi fluvii din lume. În primăvara lui '68, cel mai roșu fluviu din lume.

MIHAI STOIAN

GHEORGHE GRIGURCU

Mă-ntorc

Mă-ntorc, iarăşi mă-ntorc să vă văd,
minioşi în lucruri ca viermii în fructe.
Se clatină copacul plin de datorii,
Sub apăsarea dobînzilor.

Voi staţi la umbră. Trează rămîne
numai speranţa — o tobă în mîinile altuia
şi flacăra duhneşte a vin
şi livada se-nchide de spaima datornicilor.

Cîştig

Cîştig uluit
fără zarul încercatelor sunete,
anestezice care fac stînca să-şi uite întinderea
şi spasmul care-adoarme-n lămpi,
vînătoare descoperită-n blîndeţea fabulei.

Dacă cercetăm

Dacă cercetăm cugetul, rămîne
numai un ochi şters, numai o patimă
minioasă că n-o putem trăi.

Iar clopotele se zbat ca sîngele
şi-nghesuie natura
în tot ce-ai visat.

În plină zi, înţepenit sub becuri
aprinse-ncerci
să citeşti pedepsitele pagini.
Greu lovite de bicele urii,
de-adîncul plictis al invidiei.

Văile trăiesc

Văile trăiesc din milă
din banii azvîrliţi întîmplător
în fundul ceţii.

Cu sunetul lor răpit
de mine din ce-au răpit alţii
poate mă nasc.

Şi doare copacul. Dinţii lui
izbiţi de frigul zdravăn
ce nu se mai aprinde.

Văile cerşesc un lemn mai curat,
un trunchi mut, ciugulit
de ciocul crengilor, cărămiziu.

ALEXANDRU BRAD

Rugă

Arde fruntea-ncinsă-n dor
lacrimile-n jocul lor
ard pămîntul la picioare
uscă iarbă, uscă floare
şi zadarnic la fereastră
ochii, ochii ţi-i adastă
tot nu vii şi-n locul tău
sufletul găseşte hău.
Numai noaptea, citeodată
creşte umbra ta înaltă
şi se uită peste poartă
sau se-arată la pîrlaz
chip de sfîntă fără glas
şi din colţuri de năframă
naltă, fruntea ta mă cheamă
Dau să trec şi dau de-un prag
rece, între drag şi drag
şi n-au paşii dezlegare
ochii ard, inima doare,
trup din trupul tău se frînge
plînge sînge pentru sînge :
Hai, mamă, să-ţi spui de fraţi
de bătrîni şi ceialalţi,
hai, mai fă un pas ori doi
să mai vezi ce-i pe la noi
că de cînd te pierzi în noapte,
ţi-au crescut brazi şi nepoate,
hai, mamă, de unde eşti
să le spui seara poveşti

. . . . . .

Vino, pentru timp de-un gînd
arză-l focu' de pămînt...

Interviurile

Petru Comarnescu

— Cum puteţi caracteriza succint situaţia actuală, treapta de evoluţie a artelor plastice româneşti ?

Asistăm la un moment în care artiştii caută a cîştiga cele mai variate limbaje sau moduri de exprimare. Consider că este util să cunoşti cît mai multe limbaje, aşa cum este bine să cunoaştem mai multe limbi străine. A cunoaşte mai multe limbi e o dovadă de cultivare şi de efort intelectual. Dar aceasta nu înseamnă că dacă ştii mai multe limbi, în mod obligatoriu, te şi exprimi adînc într-una sau mai multe. Important e ce exprimi prin aceste limbaje. Există în momentul de faţă o gamă de ştiinţe care se ocupă de forme, de felul cum spui şi mai puţin de ce spui (de la *semantică* la *mass media*). Ele arată cum diferenţierile de conţinut se datoresc limbajelor folosite. Cred că noi, românii, avem de exprimat foarte multe lucruri esenţiale asupra vieţii, omului, societăţii în adînci transformări şi deci, în funcţie de aceste valori obiective şi subiective, ar trebui să se orienteze expresiile artiştilor. Uneori îţi pare foarte rău cînd coloriştii cu certă vină lirică spun infinit mai puţin decît le-ar îngădui mijloacele de care dispun. La fel şi în sculptură, numeroşi sînt cei ce ştiu să construiască forme tridimensionale, fără a aduce în ele viziuni înalt semnificative. Observaţiile aduse în ultima vreme artiştilor noştri plastici, anume că în pofida unei îmbogăţiri a limbajului, în pofida unei certe stăpîniri a meşteşugului, ei exprimă prea puţine idei şi viziuni semnificative, o socot în mare măsură justă. Se vorbeşte de unilateralitatea creaţiei plastice, de o restringere voită sau nevoită la modalităţi de expresie dintre care unele sînt cu adevărat noi, iar altele nu sînt decît reluări de mult cunoscute în istoria artelor, mai ales în ultimele cinci-şase decenii. Acestea par a fi pentru moment preocupările sau tendinţele multor artişti plastici : adică dobîndirea mijloacelor de expresie contemporane, din nefericire în stadiul actual, insuficient însoţită de o adîncire a valorilor spirituale, a ethosului naţional şi universal.

Ca şi în alte arte, avem un tineret foarte înzestrat şi încrederea ce i se arată este justificată, pe de o parte prin temeiul a ceea ce ei dovedesc că pot realiza, pe de altă parte prin speranţa că îmbogăţindu-şi experimentele şi exerciţiile, ei vor ajunge adevărate personalităţi reprezentative pentru cultura patriei, pentru exprimarea mesajului naţional în contextul artei mondiale.

— Consideraţi deci, că în ultimii ani, s-a lărgit cîmpul de preocupări în domeniul picturii şi sculpturii ? În ce sens vi se pare a se fi realizat aceasta ?

Lărgirea constă în dobîndirea unor limbaje, în stăpînirea unor tehnici ; dar paradoxal, această lărgire este încă de multe ori de suprafaţă, atestînd schimbări mai frecvente sau mai puţin frecvente de tehnici şi modalităţi de expresie. De fapt, suprarealismul practicat de unii tineri, abstractionismul sau pop-art-ul şi op-art-ul nu sînt folosite decît rar pentru expresii cu adevărat personale şi reprezentative. Aşa că, „lărgirea" preocupărilor nu implică şi o adîncire a emoţiilor, ideilor şi simbolurilor pentru care ar putea fi folosite mai spornic curentele mai noi. Personal cred că pop-art-ul este o artă în genere minoră şi care valorifică ceea ce este vulgar sau nerelevant din viaţa cotidiană. Op-art-ul poate aduce foloase în anumite domenii ca scenografia, afişul, reclamele. Dar nici cu pop-art-ul şi nici cu op-art-ul nu poţi exprima idei şi sentimente înalte şi nobile. Altele sînt posibilităţile supra-realismului, curent care are înrudiri cu transfigurările poeziei şi ale basmului. Dacă supra-realiştii noştri de astăzi ar folosi visarea, transfigurarea, metaforele în sensul în care l-au folosit anonimii autori ai baladelor, cîntecelor de leagăn şi bocetelor acest curent ar putea fi rodnic. În ceea ce priveşte abstracţionismul, iarăşi această simfonie a culorilor şi liniilor ar putea da roade, dacă s-ar simţi mai temeinic idei şi sentimente contemporane, nu numai jocuri întîmplătoare. Există o greşită idee că eşti contemporan numai dacă foloseşti aceste curente, înfiinţate mai ades în occident. În recentele mele călătorii am constatat că mai toate aceste curente nu sînt predominante nici acolo, că artiştii trecînd prin ele sînt în căutarea unei noi filozofii, unui nou umanism. Am văzut expoziţii colective în S.U.A. unde erau prezente o mare varietate de viziuni şi stiluri şi unde fiecare artist căuta să se exprime prin modalităţile cele mai prielnice lui însuşi şi filozofiei către care tindea. Vorbind cu directoarea unui muzeu din Washington, ea mi-a spus că lumea s-a săturat de un abstracţionism nesemnificativ şi că cel mai actual curent de avangardă constă în revenirea la figurativ.

— Dacă înţeleg bine, vă referiţi în acelaşi timp, şi la utilitatea unor inovaţii ..

Inovaţiile adevărate constau, după părerea mea, în redarea cu mijloace mai noi sau mai puţin noi a ceea ce artistul gîndeşte, simte, visează ca o personalitate reprezentativă pentru lumea lui şi pentru valorile eterne ale existenţei în genere. Deci inovaţia adevărată implică personalitate, stil, legături cît mai adînci cu ceea ce a rămas valabil din tradiţie şi cu ceea ce poate fi semnificativ cu timpul şi peste timpul în care creează artistul.

Constantin Popovici

— Cum credeţi că se integrează actualele preocupări ale plasticienilor noştri în contextul de tradiţii şi preocupări ale artei româneşti ?

— Asistăm la un proces de integrare în profunzime. Au fost cazuri pînă acum cînd această integrare în tradiţie s-a făcut prin formule exterioare. Simpla repetare a unor elemente luate drept caracteristice pentru arta noastră a condus la facilitate, schematism, la golirea în fond de conţinutul profund uman al artei româneşti de totdeauna. S-au născut astfel sculpturi, picturi, lucrări decorative hibride.

Or, caracterul românesc al artei noastre nu poate fi reprezentat de aceste experienţe, ci de acele lucrări care vădesc o continuă căutare a înţelegerii sensului interior, esenţial al artei româneşti. O lucrare „nouă", care s-ar înscrie în contextul general de căutări ale artei moderne trebuie să conţină în egală măsură şi elemente cu o clară apartenenţă la cultura noastră.

— Un sens superior al experimentului ar sta deci după dumneavoastră în revalorificarea acelor elemente artistice acreditate ca viabile în decursul evoluţiei culturii noastre...

— Da. Şi nu numai atît. Direcţia experimentului nu este îndreptată numai către crearea de forme noi (mă refer la sculptură).

Încercăm să exprimăm prin modalităţile timpului nostru sentimente şi idei care ne aparţin numai nouă, specifice, caracteristice lumii noastre. În aceasta constă altminteri şi dificultatea artei. Căutarea e progres şi a existat întotdeauna. Creatoare însă numai în funcţie de factorii amintiţi.

— Nu vedeţi în aceasta o abatere de la caracterul universal al artei ?

— Evident, nu. Orice creaţie autentică trebuie să aibă o personalitate. Altfel nu văd cum l-am deosebi pe Luchian de Matisse. Orice operă de artă, de pe indiferent ce meridian poate aspira la universalitate în măsura în care ea are puterea de a transmite, de a emoţiona. Este în aceasta o dorinţă de comunicare proprie fiecărui artist autentic. În versurile lui Blaga simţi pulsînd sute de ani de înaltă spiritualitate românească. A-ţi mai pune întrebarea dacă aceasta l-a împiedicat să devină valoare universală mi se pare un non sens. Efortul nostru trebuie să se îndrepte către integrarea artei noastre în circuitul culturii universale. N-am face altminteri un lucru nou.

— În artele noastre plastice se încearcă permanent această apropiere de sursele tradiţionale. Efortul este salutar ..

— Nu confundăm această apropiere de sursele tradiţionale cu o revenire la formele vechi, care au o valoare binecunoscută. Repet : încercăm ca prin sensibilitatea contemporană să ne apropiem de esenţa dintotdeauna a artei şi culturii noastre.

— Nu trebuie să confundăm, deci, reinterpretarea prin perspectiva modernă a elementelor tradiţionale cu reutilizarea unor formule de exprimare cu durată istorică determinată.

— Exact. Experienţe făcute între cele două războaie mondiale, nelegate direct de spiritul artei noastre — deşi ele la timpul lor au fost nişte cuceriri — sînt reluate acum de către unii cu titlul de mare noutate. Numai spiritele mai puţin cunoscătoare ale istoriei artelor pot considera viabile asemenea manifestări artistice, atribuindu-le caracterul de descoperire, neobservînd caracterul lor epigonic.

— Integrîndu-se tradiţiei, cultivînd cu grijă noutatea la care ne obligă timpul în care trăim, ca şi contextul stabilit de evoluţia generală a artei, mulţi artişti tineri de la noi şi-au diferenţiat personalitatea, cei mai valoroşi dintre ei aducînd o notă deosebită în sculptura noastră nouă ?

— Acelaşi lucru s-a întîmplat în diferite epoci. Rămîne, ca şi pînă acum, ca timpul să verifice aceste căutări, să le valideze. Realizările de pînă acum, unele dintre ele marcate pe plan internaţional, ne pot îndreptăţi, cred, o privire optimistă asupra viitorului.

— Personal ce aşteptaţi de la noua Conferinţă pe ţară a Uniunii artiştilor plastici ?

— Aşa cum s-au mai exprimat opinii, aştept o îmbunătăţire a activităţii organizatorice a Uniunii, cît şi a Fondului plastic, punerea lor în acord cu noile exigenţe impuse de artă în faţa creatorilor.

George Apostu

— Ce noutăţi vi se par a fi în ultima vreme evidente în cîmpul sculpturii. Constataţi apariţia de modalităţi de exprimare noi ?

— Constat în ultima vreme o apropiere a sculptorilor, de diferite tehnici de lucru, mai puţin, sau chiar de loc, abordate la noi. Fenomenul are desigur cauze, printre care aceea că în expoziţiile de stat se cer îndeosebi materiale definitive. Sîntem astfel în posibilitatea de a ne prezenta în faţa publicului cu lucrări executate în materiale definitive, fapt deosebit de important pentru oglindirea în expoziţiile personale a evoluţiei fireşti a fiecărui artist.

— Întrebuinţarea unor materiale definitive, altele decît cele tradiţionale nu trebuie considerată, desigur, o inovaţie.

— Faptul că cineva lucrează în oţel, sudură, sau într-un material puţin uzitat nu constituie o invenţie. Amestecînd ciment cu sticlă, pumnd metal peste ciment, lucrînd în sudură, nu facem decît să utilizăm tehnici cunoscute sau mai puţin întrebuinţate la noi. Unii consideră aceasta o descoperire. Se aplaudă astfel o încercare de natură tehnică, ignorîndu-se, nu rareori, calitatea unei lucrări, ne luîndu-se în discuţie valoarea ei plastică. Se execută de pildă lucrări în sticlă suflată, pictată etc., căutîndu-se mai mult un truc decît o inovare autentică. Calităţile materialului nu pot acoperi lipsa de inventivitate. Unii, uimiţi de aşa-zisa „noutate", aplaudă o tehnică nouă cînd în fond lipsa de concepţie este vizibilă. Cred că este mai preţios pentru noi să ne folosim timpul căutînd a perfecţiona tehnicile pe care le posedăm, decît, de pildă, să căutăm a metaliza sticla sau gipsul. În toate timpurile a existat o diferenţă între spectacol şi arta autentică, nici noi nefiind scutiţi de prezenţa primei categorii.

Fenomenul nu împiedecă oricum asupra unor direcţii majore în sculptura noastră.

Faza documentară în arta noastră, ca şi în celelalte, altminteri, este total depăşită. A face acum o sculptură documentară cînd în toate artele s-au produs cuceriri şi înaintări pe linia unui progres firesc e ca şi cum te-ai condamna singur la anacronism, ca şi cum un poet contemporan ar relua identic tehnica, ideaţia, tematica romantică. Există o adevărată problemă a ideaţiei în artă acum, generată de progresul în toate domeniile cunoaşterii. Acceptînd faptul că arta oferă o modalitate inedită de cunoaştere nu se poate nega faptul că ea nu poate rămîne în urma altor modalităţi îndreptate într-o direcţie similară. Arta contemporană e o artă a simbolului, cu diferenţierile specifice de la artist la artist.

— Ce pondere acordaţi aici elementului naţional ?

— Pînă nu de mult acest termen era superficial înţeles. O folosire în special a elementului decorativ, exterior, risca să creeze o înţelegere formală a fenomenului. Cum este şi firesc lucrurile s-au cristalizat. Această fază de înţelegere formală a fost depăşită. Artiştii care tind acum să îşi apropie orizontul popular, folclorul, apelează la o înţelegere lăuntrică a acestuia. Elementul naţional pare să ţină mai puţin de forme, dimensiuni şi decoraţii şi mai mult de sentimentul transmis prin intermediul acestora.

— Există deci o logică interioară a operei de artă care dă senzaţia, atmosfera spaţiului geografic în care trăieşti ?

— Există un ritm specific, lăuntric, o schemă, dacă vreţi, funcţională a operei, schemă ce dă senzaţia integrării ei în spaţiul naţional.

— În virtutea celor spuse, în ce sens vedeţi realizîndu-se căutarea creatoare, proprie fiecărui artist ?

— Nu e nimic mai lăudabil decît căutarea. Afirm o banalitate spunînd că ea trebuie să se producă pe un drum nebătătorit. Căutarea trebuie să se realizeze tot pe planul interior.

— Sînt şi căutări consumate, rezolvate de mult.

— Sînt atît de rezolvate unele din aceste căutări încît e o pierdere de timp să te mai ocupi de aşa ceva. Fapt pentru care, se ştie, Brâncuşi şi-a spart o serie întreagă de lucrări. E în acest exemplu o invitaţie la selecţie personală, după criterii riguroase.

— Ne întoarcem la o idee a dv. anterioară. Experiment nu înseamnă neapărat o demonstraţie tehnică. Nu e nevoie să pui nisip în pictură pentru a face ceva nou.

— Generaţiile cele tinere, categoric dotate, îşi închipuie că datorită dotării ştiu şi meserie. Din acest motiv unele lucrări ne apar superficiale. Acolo unde nu se vede dorinţa de perfecţionare intervine firesc fenomenul de plafonare. Studiul, aviditatea după cultură, interesul, dorinţa de auto-depăşire, trebuie să fie caracteristice generaţiei noastre.

— Ce aşteptaţi de la noua conferinţă a Uniunii artiştilor plastici ?

— Să înlăture o stare de provizorat care mai planează prin unele sectoare de activitate. Atît turnătoria de stat, cît şi cioplitoria suferă de o boală stranie. În loc să fie perfecţionate prin cadre şi materiale, acolo se lucrează normat, acordîndu-se pentru lucrări unde este necesară fineţea şi un anumit timp de înţelegere, un timp determinat. Operele de artă se execută astfel în serie şi meseriaşul nu mai are maleabilitate pentru a înţelege arta sculptorului. Deşi artiştii prezintă lucrări variate de aici toate ies într-un fel şablonizate în urma efectuării lor la normă. Nu se folosesc materiale variate. Stocul este foarte redus spre dezavantajul nostru. Unii ar dori să sculpteze în marmură roşie, alţii în neagră. Sperăm că noua conducere va rezolva aceste probleme organizatorice.

Trebuie să ne preocupăm de asemenea de îmbunătăţirea calitativă a componenţei unor comisii care avizează proiecte, cumpărări, achiziţii. Există încă unele practici anacronice. Se mai evaluează şi acum arta cu metrul. Ce s-ar fi făcut Brâncuşi dacă ar fi vîndut „muza adormită" după criteriul greutăţii ei ? E de dorit deci o evaluare după valoare şi nu după metrii sau kilograme. Din necesităţi de evaluare mulţi fac picturi de zeci de metri, nu de cea mai bună calitate însă.

— Sperăm că actuala Conferinţă a Uniunii va rezolva aceste probleme. Vă mulţumim pentru interesantele dumneavoastră răspunsuri.

realizate de GRIGORE ARBORE

ALEXANDRU ŞERBAN IONESCU

La marginea oraşului

Iată-mă la marginea oraşului
în uleiul rece al înserării.

Aici nu ride nimeni.
Aici arunci într-un butoi
patima căutărilor palide
sau înjuri goana inutilă
a acceleratului.

Din moloz
sclipesc ochii de lup
ai şopirlei
implorînd în înalt
zborurile singerii
ale frigului.

Delta păsării fără ochi

În nemişcarea ţărmului
păr negru,
amar.
Delta tulbure
lîngă trupul tău
cu neliniştí de fluviu alb.

Mîna de cupru
alunecînd din munte
în respiraţia hipnotică
a pămîntului.

Noaptea —
o pasăre fără ochi
înnebunită
de metalele tinere
ale zorilor.

ION DRĂGĂNOIU

Deasupra lumii

Acum între iubiri păleşte una
adulmecînd un tremur de prisos.
Crescută printre lăncii de rogoz
joc argintiu a săgetat minciuna.

Înfăşurată-n mreje se ascunde
uitarea în fecioară preschimbată
şi cumpăna se-nclină deodată
sub arcuirea zărilor flăminde.

Ţestoasă, jinduită carapace
năvod sau ciuturi urcă în lumină.
Din miezul ei privirea se desface
în lepădări, de liniile moarte.

Clopot cu gura niciodată plină
deasupra lumii cerul se desparte.

Din cînd în cînd

Bunicul meu, bătrînul castor,
mă îndemna mereu la drum
visînd s-ajung odată pastor
ca să-i aduc ţuică şi rum.

Bunule domn, făptură veche,
doar umbra ta pe caldarîm
îmi mai răsună în ureche
cu mersul ei pe alt tărîm,

Ce templu poate să m-aştepte
şi pentru care oi asin
să mai cobor aceleaşi trepte
roase de paşii de demult ?

Dar fiindcă te iubeam, suspin
din cînd în cînd, cînd te ascult.

IOANA ZAMFIR

Gînd

Plec fruntea pe brazda pămîntului rece
Gîndindu-mă că ploaia va trece
Că mîngîindu-mi glesna iarba verde
Paşii stîngheri mi-i va pierde...
Şi mă gîndesc că va fi dimineaţă
Şi c-o să uit cît a plouat de mult
Că deschizînd ca-n copilărie-o fereastră
Pe tine, cel de-acum să te ascult...

Dor

Dorm toţi în casă. E tîrziu.
Clipele picură ca stropii de ploaie,
Razele lunii prefăcute-n femei
Pe cerul ferestrei dansează — văpaie...
Dorm toţi ai casei, numai eu
Duc dorul dansului din geamuri
M-aş preface-ntr-o rază uşoară
Ca un fir de beteală-ntre ramuri.
O sclipire de foc peste ape
Gînd de lumină ce zboară
Spre tine mereu mai aproape
Rază de lună
Ce-şi sună
Comorile-n cîntec tîrziu
Rază de lună
Nebună, cuminte...

Luceafărului cu:

Ion Pacea

discuțiile în continuare, dar și controversele sînt reconfortante pentru că nu numai profesional, dar și teoretic faptele poartă pecetea consecvenței, a maturității depline, a opiniei variabilă numai ca stil. E o limpezime statornicită după o experiență artistică rotundă, o clarificare către esență care nu mai încape tulburări. Un senin clasic al judecătilor de valoare care nu păcătuiesc niciodată prin adevăr.

— Apreciați stadiul actual al picturii ca pe o perioadă de emulație ? O perioadă de efervescență datorată varietății tendințelor ?

— E pretențios spus tendințe. Orientarea generală stă în întoarcerea către figurativ. Dincolo de observația aceasta lucrurile se numesc mai modest : modalități, tehnici ale picturii, experiențe.

— Figurativ pur și simplu ?

— Dacă prin asta înțelegi transcrierea naturii nu. Nu figurativ narativ. Figurativ elevat mergînd în sensul tradiției. Pentru că există o tentă românească a figurativului așa cum există o tentă germană sau franceză a lui. Școlile, curentele de pictură presupun de obicei și asta.

— Abstracționismul se produce fără tentă ?

— Oamenii de bună credință nu sînt abstracți. Abstracți sînt mai ales deveniții peste noapte. Dar nu

— Alcătuirea expozițiilor de pictură e atît de eterogenă uneori !

— Cred că din dorința de variație, de satisfacere a tuturor preferințelor. Publicul trebuie să poată să aleagă, dar asta nu înseamnă că un singur perete încape tabloul de valoare ca și tabloul de gang. Pentru că se mai practică încă pictură de gang și ea pătrunde mai ușor în locuința cumpărătorului decît operele. Publicul trebuie ferit de ganguri, de pictorașii fără pregătire și care practică o pictură de mahala, tablouri de duzină vîndute cu 50 de lei, portrete după fotografii de ocazie, țigănci senzuale, lebede albe pe lac. Pînă și Consignația furnizează asemenea produse ca să nu mai vorbesc de covoarele de vapoare cu epică orientală inspirată direct din harem și ca să nu mai amintesc statuetele din lemn lustruit de vînzare la tutungerii.

Galeriile de artă nu trebuie și nu pot să renunțe la prestigiul pe care și l-au dobîndit adăpostind opere de valoare certă, opere asupra cărora publicul avizat și critica de specialitate și-a spus cuvîntul.

Octav Grigorescu

Visez o carte a mea ilustrată de Octav Grigorescu, cîteva pagini pe care desenul să curgă subțire, în contururi de vis. Linii pe care să mă ridic spre universul

— Dincolo de tradiția cultă, pictura contează mult și pe folclor.

— Da. Unii cred că folclorul ar putea furniza formele de expresie, forme de apărare împotriva lucrurilor de import. Numai că aderențele trebuie să fie firești, sincere. Apartenența nu trebuie programată. Pictura nu poate fi corectată. Nu încap dogmele. De aceea nu pot, de pildă, să accept un studiu — o natură moartă aluzie la un covor... În tradiție nu te poți înscrie venind dinafară, tradiția te face, de aceea nici nu încap tendințele în așa ceva...

— Inovația însă presupune tendințe, școlile, curentele care există și au existat enumeră în cele din urmă pregnante și pregnanțele pot fi indicatoare de drum. Iar tradiție și inovație e o pereche dialectică, nu ?

— Opoziția dintre tradiție și inovație este falsă așa cum s-a prezentat. Ea nici nu trebuie să existe. Pictura e un ochi care vede lumea, un zid între om și lume. Decît o imitație proastă de folclor mai bine folclor autentic. Folclorul nu epuizează elementul național, confuzia e periculoasă, e numai una din trăsături.

— Arta modernă implică elementul național ?

— Anumite curente au mai mult acces la național. Un acces mai evident. Caracter național înseamnă de fapt caracter unitar. Trăsături permanente. Simțul ordinei, al muzicalității, mișcare geometrică, organizarea formelor, toate acestea determinate de spirit și temperament. O emulație continuă a unui spirit asemănător.

— Credeți că spiritualitatea românească are distincții pentru observatorii străini ? Mă întreb adeseori dacă dincolo de iscălitura de pe tablouri există repere sigure pentru specificul lor autohton ? Cum se întîmplă de pildă cu italienii, cu flamanzii etc.

De la întrebarea aceasta discuția am continuat-o cu...

Georgeta Năpăruș

pictoriță a generației tinere figurînd cu excelente creații în expozițiile de pictură din ultimul timp. N-am să remarc atît calitățile de culoare, tonurile proaspete și transparențele purificate parcă prin ploaie cît mai ales inefabilul unui univers populat de grupuri umane cu mișcările oprite la jumătate, cu expresia oftată pe jumătate, descendenți ai unui regn în care predominante sînt impulsurile hilare, grotescul fixat în gros-plan.

— Cred că pentru generația lui Grigorescu lucrul este limpede, mi-a răspuns pictorița. A trecut destul timp, s-a produs acea detașare atît de necesară nu numai pentru a preda valoarea picturii, dar și distincțiile ei. Lucrurile acestea se stabilesc mai greu pentru generația actuală de pictură, tinerilor trebuie deocamdată să li se acorde credit.

— Și care este de fapt numitorul comun al generației lui Grigorescu ? Pictura noastră este de dată destul de recentă, amînuntind puțin răspunsul pe care vi-l solicit ajungem poate la însăși problema specificului național și a înscrierii în tradiție.

— Faptele acestea trebuie gîndite foarte în fond, riscul interpretărilor superficiale este atît de mare că poate compromite așa cum se și întîmplă adeseori, însăși semnificațiile artei. Pentru mine lucrurile se explică în primul rînd printr-o structură națională de o vigoare inexplicabilă, care coboară departe, la esența țărănească. E un mod ancestral de observare și interpretare a lumii care se comunică de la o generație la alta ca pe un bun deja cîștigat, sînt cîteva consecvențe de natură etnică care ele singure doar pot să explice lucrurile celelalte, de un caracter mai exterior, cum ar fi opțiunea pentru peisaj, alegerea culorii etc. Sigur, faptele acestea sînt mult mai lesne de observat, formele de expresie, modalitatea, au reprezentat întotdeauna capcana, jocul vizual, dar a rămîne aci ca observator e o greșeală. Acesta este începutul, dar nu și sfîrșitul drumului.

Unele dintre lucrările dv. apropiate de perioada debutului (tabloul intitulat „Broasca țestoasă") vădeau anumite impulsuri către abstract, cum de ați ajuns la ceea ce faceți acum? Fenomenul se produce de obicei invers — de la figurativ la abstract.

— A fost un drum pe care m-am înfundat. Nu puteam merge mai departe cu tot dinadinsul numai pentru a demonstra că lucrez cu consecvență abstract. Sinceritatea față de tine însuți este una dintre condițiile esențiale ale picturii, numai așa se ajunge la limpezirea, la claritatea atît de necesară oricărui artist și care este singura garanție de valoare dincolo de orice fel de curente. Dar sinceritatea aceasta este o sinceritate dramatică, este sinceritatea opțiunii, a ultimului gest, se vorbește adesea de perioadele de pictură ale căutării artist, ele trebuie înțelese tocmai în sensul acesta, în sensul de mari respirații totale, de aderare la momente în care forța de dăruire artistică, inteligența, sensibilitatea și tehnica de lucru sînt solicitate la maximum. Dacă nu se întîmplă așa, la capătul drumului e sterilitatea.

— Să învățăm deci să fim sinceri.

— Sinceritatea nu se poate învăța. Ea este sau nu este. Atît.

realizate de SÂNZIANA POP

LA CONFERINȚĂ ȘI DUPĂ ACEEA...

Acum, în preajma conferinței pe țară a artiștilor, asistăm la o înviorare a discuțiilor referitoare la creația contemporană. Poate că uneori se mai strecoară erori în aprecierea cutărei sau cutărei opere, poate că unele afirmații sînt prea violent subiective, tonul nu e întotdeauna cel mai nimerit. Dar, ceea ce mi se pare mai important e că se demonstrează, astfel, că un fenomen atît de complex cum e arta românească de astăzi poate determina adoptarea unor atitudini hotărîte, că problemele ei pot fi dezbătute și că există suficiente condeie capabile să definească un climat de încredere reciprocă între creator și critic. Pentru că, uneori explicit, alteori mai puțin limpede, aceste discuții se poartă ca un dialog între artiști și critici ; să nădăjduim că el nu va înceta după încheierea ultimei ședințe a conferinței și că presa periodică și cotidiană își vor pune la dispoziție, și de acum înainte, cu aceeași generozitate, coloanele, acestui gen de discuții.

Ceea ce mi se pare că se deslușește clar în acest dialog este legitimitatea reproșurilor care se fac criticii noastre de artă în privința unei neîndestulătoare cuprinderi teoretice a problemelor artei contemporane. Fără îndoială, expozițiile de artă se bucură, în ultima vreme, de mai multă luare-aminte din partea criticilor. Nu aș afirma însă, cu toată siguranța că întotdeauna ei izbutesc să definească îndeajuns de convingător o personalitate artistică, s-o încadreze într-o mișcare de idei mai amplă, să-i descopere temeiurile de gîndire și de sensibilitate ale creației sale. Parcurgem, încă, unele cronici care se mărginesc la o simplă constatare, la o enumerare descriptivă a operelor dintr-o expoziție. Asemenea însăilări care dezvăluie fie improvizația, fie comoditatea de gîndire nu caracterizează exegeza contemporană din țara noastră. Dar, chiar și în cronicile mai aplicate, redactate cu grijă, își mai fac uneori apariția expresii standard, cîndva expresive, astăzi cu totul caduce. Așa cum rezultă din intervențiile unor artiști, e necesară o atitudine mai tranșantă față de opera lor, o dovadă de încredere în capacitatea lor de a înțelege bunele intenții de care e animat un critic cînd le relevă nereușitele. Sînt convins de sinceritatea acestui punct de vedere al colegilor noștri, pictorii și sculptorii ; el permite criticului să nu-și risipească energia schițînd piruete de teama de a „nu jigni", de a nu stîrni proteste din partea artistului care să considere că orice rezervă formulată de critic înseamnă „lipsă de înțelegere". Firește, aceasta nu înseamnă nici abdicarea de la principiul elementarei politeți, renunțarea la un ton calm, nici absolvirea de obligația de a-și cîntări foarte precis afirmațiile.

Se vorbește tot mai des despre datoria criticului de a explica publicului trăsăturile specifice ale artei contemporane. Problema e reală. Distincțiile de valoare se operează, însă, destul de greu, informația criticului nu e întotdeauna pusă la punct. Se editează, în lume, volume temeinice de teorie a artei, de filozofie, de psihologie a actului creației pe care nu le cunoaștem decît parțial și, uneori, indirect. Referirile la aceleași cîteva nume de prestigiu pe care le știm din lectură directă nu conving întotdeauna. E necesară, cred, o revizuire a sistemului nostru de informare, poate că și comenzile bibliotecilor mari, de nivel republican, s-ar cuveni să fie mai operative.

Pe de altă parte e real și faptul că nu cunoaștem decît în mică măsură ceea ce se lucrează în ateliere. O expoziție personală a unui artist nu înfățișează decît în parte creația. Nu întotdeauna în chipul cel mai convingător. Pentru a nu mai vorbi despre prezența sa într-o expoziție colectivă. (Fiindcă sînt cazuri cînd chiar jurille sînt derutate de lucrările trimise în fața lor de un artist cu certe succese în alți ani, la alte expoziții din țară sau din străinătate, dar care gîndește că are dreptul să se prezinte la asemenea expoziții cu niște desene, de pildă, în flagrant contrast de calitate, cu opere care i-au adus aceste succese). Dar, în același timp, aceste „vizite în atelier" devin o falsă problemă atîta vreme cît ele sînt amintite doar în diverse ocazii festive și inițiativa nu vine și din partea artistului. Un minimum de decență ne împiedică să intrăm neinvitați în atelier ; cred că nici colegii noștri, artiștii, nu ar da buzna în atelierul nostru de lucru, răsfoindu-ne hîrtiile de pe masă, sub cuvînt că vor să-și dea seama de evoluția noastră. Într-un climat, însă, de încredere adevărată, asemenea probleme ar dispare. E, deci, mai important să discutăm cum putem determina acest climat.

Mi se pare important să mai menționez o problemă care ar trebui, după opinia mea, să atragă într-o mai largă măsură, atenția esteticienilor și a criticilor : caracterul contemporan al operei de artă. Problemă care nu poate fi elucidată în cîteva afirmații de ordin general, ci trebuie întemeiată pe o judecată lucidă, pe raportarea artei, în general, la spiritualitatea specifică românească, la determinările filozofice care izvorăsc din investigarea realului în acest moment al dezvoltării noastre sociale.

Iată cîteva probleme (și mai sînt, fără îndoială, altele și mai numeroase) care — trebuie să sperăm — îi vor solicita pe critici nu numai în zilele conferinței, ci și după aceea.

DAN GRIGORESCU

TURNUL BABEL (serie nouă) de NEAGU RĂDULESCU

PUMNARETA PUMNA PI...

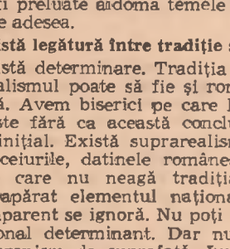

M-a vizitat din nou tînărul poet. Era cam plouat, deși pe cer soarele își scosese pălăria să ne salute ca la curtea lui Ludovic al XIV-lea.

— Ce s-a mai întîmplat ? Hai, mărturisește-mi tot, știi cît de mult țin la tine. Ca într-o oglindă, în tine întrezăresc propria mea adolescență, cu trăsnăile, impertinențele și frondele ei. Spovedește-te ! Nu vei găsi un duhovnic mai bun.

— Păi, — își șterse el sudoarea, mustind din abundență pe frunte — mi s-au îmbolnăvit subit patronii literari. Cine mă mai publică, cine mă mai învață ce să zic, și cum să spun în cenacluri, colocvii și chiar în ședințe ? Aveam și eu niște oameni, impecabili sforari care mă susțineau și acum mă simt dintr-o dată un biet orfelin abandonat, la răspîntie de străzi și vînturi. Doamne, cine mă scoate din găleată ?

Nu fii trist ! — l-am sprijinit să nu se prăbușească de pe scaun. Ia, privește-te ce măreț ești ! La perciuni semeni cu Prosper Mérimée. Pletele nu le-au purtat cu atîta dezinvoltură nici Edgar Poe, nici Mallarmé, nici Musset. Ca exterior fizic, ești un poet perfect, să vedem ce putem face pe dinăuntru, cu mobila spirituală. Păstrează-ți calmul. Ia-ți Pegasul de căpăstru sau volan și zboară din constelațiile absurdului pe teritorii mai terestre.

— Cum adică ?

— S-o ludm metodic mînzule cu stea în frunte. Pentru cine scrii tu ? Pentru marea masă a cititorilor sau pentru cîțiva confrați, epigoni, ai altor epigoni, ca René Daumal sau Roger Vailland ? Te amuză să devii o efemeridă lirică de sezon sau un poet important al literaturii noastre ca Marin Sorescu, Ion Gheorghe sau Nichita Stănescu ?

Presupusul bard își răsuci între două degete, ultramodernii săi perciuni, prelungiți pînă la maxilar.

— Dar de ce am nevoie de cititori dacă mă citește Ivănceanu și mă laudă Țepeneag ?

— Fii atent. Vintilă te incitează la aiureli. Cînd s-o pune la punct cu versificația onorabilă, ăsta vă dă cu tifla, vouă oniricilor, își lasă burtă, chelie, pantaloni mai pe vine, și cere să fie președinte de sindicat.

Iar în privința laudelor, lui Țepe, ce fac cu ele ? Anotimpurile și moda literară se schimbă repede, după cum ai observat, ca la calendar. Crezi tu, dragul meu, că poate exista pe lume literatură fără cititori, teatru fără spectatori, pictură fără privitori și industrie fără consumatori ? Astea-s balivernе. Cine îl mai citește azi pe Marinetti ?

Confratele ăsta al tău de gărgăuni italieni arunca la repezeală pe hîrtie trei rînduri de cîrlige și cuneiforme, completînd subsolul cu un brav : Huoooooooo. Homer ! — și iscălea Marinetti. Poem ? ! Băieții de școală, bărbații cu mustăți sau cei cu pantofi de pîslă și reumatisme, închipuiește-ți, tot pe Dante îl citesc și-l savurează, pe cînd Marinetti e cam foarte uitat.

Și între poetul Renașterii și futurist, nu sînt numai cei șase sute de ani ai istoriei, ci „altceva", acel „altceva" care vă lipsește vouă...

— Te înșeli, — interveni tînărul. Poezia nu este numai o largă și vulgară audiență cu publicul. Este o ardere singulară și continuă a febrei mele spirituale. Eu, cînd scriu, am în mine un superb crematoriu. Cheile, cifrul și secretele lui, le dețin. Prea multe secole s-a făcut din poezie gargară retorică pentru public. Eu vreau să depoetizez total poemul, să introduc în sacadatele și puținele lui vorbe, ca în niște lăcăte de fier, monotonia, ermetismul și discontinuitatea cosmosului.

— Desigur ! Numai astfel poți comunica un zbucium perfect oniric.

— Este ?

— Evident. Somnambulismul literar în plină formă ! Dar mai vezi, tu, ceva, puiule drag, că semenii noștri, nu cei din cosmos, ci bipezii ăștia obișnuiți nu umblă nici pe streașini, nici pe burlane, ci pe trotuare. Ei, oare acești cetățeni buni, senini, veseli sau triști după împrejurări, n-au voie să ajungă la opera ta, sau măcar la debilul prolog al operei tale ? Această elită onirică, restrînsă de altfel, de ce să-i disprețuiască atît ? De ce să ridici între tine și ei un zid de nepătruns ?

— Nu mă convingi. Nu-i las să treacă ! Știi ce spunea Jules Renard despre Mallarmé ? Ăsta care, totuși, nu era unul de-al nostru.

— Știu. Mallarmé : poet, intraductibil chiar în franțuzește.

— Atunci ?

— Da, dar ăla era Mallarmé. Tu nu ești nici o arșică din acest Stéphane și nici măcar un mi bemol rătăcit în cosmos din marea lui simfonie poematică. Hai să păstrăm proporțiile, că nu vorbești cu Țepeneag și să mergem, cuminți, mai aproape de noi, de realitățile noastre. Adică la o cronică a lui G. Călinescu. Nu-ți convine ? De ce te strîmbi ?

— Nu mă mai interesează. Vechi. Depășit.

— Bine, dar pînă acum vreo jumătate de an nu exista critic care să nu citeze, într-o cronică, de cinci șase ori din marele maestru. Uite, eu care nu funcționez pe schemă pe post de cronicar literar, ci numai de umorist dat în judecată, îmi permit o singură dată, să citez din „Adevărul literar".

Iată ce zicea G. Călinescu : „Hermetismul ia o idee limpede și cele mai adesea banală și-o înfășoară în scutecele unei gramatici dificile... Poezia este în definitiv arta versului și către versul bun în înțelesul integral trebuie să meargă poetul, așa cum compozitorul caută fraza muzicală legală. A face versuri bune înseamnă a face poezie... Prețul în care e ținut de tînărul poet român Victor Hugo, cel mai mare poet francez, din care bea orice liric în Franța, arată nivelul naiv al snobismelor noastre."

— Perimat !! Naftalinos ! Nu mă obliga să-ți contracitez explicitar din Negoițescu și ceilalți supermeni recenzenți ai noștri.

— Bravo ! Pronunți pentru prima oară un cuvînt just : recenzenți ! Îți mulțumesc. Acești recenzenți iată unde v-au condus, la o izolare completă de public. Parcă ați fi în carantină ca la alegerile de pe vremuri. Nu vă dați seama că recenzenții aceștia, în loc să vă învețe în cronicele lor, să vă povățuiască, să vă judece opera sau intenția de operă, vorbesc numai despre ei și despre felul în care ar trebui să se scrie o cronică ? Am văzut acum cîteva zile, chiar în fața redacției gazetelor literare, de pe Ana Ipătescu, cîteva fetițe și-un tofolog de băiat, stînd în cerc, cu pumnii strînși, bătîndu-se cu palmele, ba pe frunte, ba pe degete...

— Pumnareta, pumna pi, tapi, tapi, re un ji !

Un joc vechi și demodat, cam anacronic, pentru nepoții contemporani ai cosmonauților. Și totuși am avut o clipă impresia că am în față mica horă a recenzenților care îți încurajează ție, oniricule, experimentele.

Pumnareta, pumna pi...

Eu te laud, tu mă lauzi, noi ne lăudăm, voi ne lăudați și uite așa ne tot miruim și ne tot binecuvîntăm, unii pe alții, sărind într-un picior sau lăsîndu-ne pe vine, leapșa pe ouate. Pumnareta, pumna pi, tapi, tapi și... pi... pi...

Nu iese nimic valabil din jocul ăsta, doar că dormi bine și fără griji seara.

— Glume de Turnul Babel !

— Și crezi că lumea n-are nevoie și de glume ? Lumea asta, mînzule, mai vrea să mai și rîdă. Trebuie chiar să o învățăm să rîdă. Nu putem circula prin viață numai gravi, importanți, supra culți, supra pricisiți, supra vigilenți și teribil de angoasați, în negru perfect, cu știaif la gît și cu mănuși albe de dricari. Lasă-l pe Cornescu să țîșnească din baie și să se facă de rîs. Hai, scrie-mi pușlule, cîteva versuri să le pun lîngă busuiocul icoanei, să-mi ungă sufletul că sînt sigur că pe undeva ai talent, pezevenghiule !

Vorba lui Caragiale : artă pentru artă, dar pe cînd artă cu talent ?

Și, te rog, să fii convins că nimeni nu te iubește cum te iubesc eu, și nimeni nu suferă cum sufăr eu, cînd văd că te canonești să mergi pe sîrmă, burlane și acoperișuri, ca letriștii !

Michel Tournier despre modernul şi noul său „Robinson"

Interviu în exclusivitate pentru revista „LUCEAFĂRUL"

Marele Premiu al romanului, decernat anul acesta de Academia Franceză lui Michel Tournier pentru romanul său „Vendredi ou les Limbes du Pacifiques" (Editura Gallimard) a stîrnit un ecou deosebit. Pînă astăzi — aproape fără excepţii — Academia Franceză a premiat o operă în ansamblul ei, a consacrat un nume bine cunoscut. Şi deodată surpriza : Academia Franceză alegea primul roman — al unui tînăr scriitor necunoscut marelui public.

Fără îndoială — la apariţia cărţii — criticii îi remarcaseră talentul, originalitatea, dar pînă la a se vorbi despre Le Grand Prix du Roman de l'Academie Francaise — era o cale mai lungă.

S-a aflat de la puţinii care-l cunoşteau că Tournier era de mulţi ani unul din membrii direcţiunii literare a Editurii Plon ; conducătorul secţiei de literatură germană : îi plac fotografia şi televiziunea. Apoi cum singur o spune : „Am mai comis trei romane, dar ele nu vor fi niciodată tipărite. Ca mai toată lumea aş fi putut crea romane „pline de promisiuni", dar am preferat să aştept vîrsta de patruzeci de ani şi să dau o operă mai izbutită.

O altă preocupare literară a lui Michel Tournier este foiletonul. Are o părere proprie asupra acestui gen literar : „În această direcţie — mărturiseşte într-un interviu — presa are cincizeci de ani întîrziere... Chiar dacă intriga se desfăşoară într-o cabină gemini — cele trei mari reguli ale genului sînt mereu la fel de necesare... Nu trebuie să existe în ele nimic sexual, religios sau politic. Fiecare capitol trebuie, de asemenea, să se termine cu un semn de întrebare. În sfîrşit, happy-end-ul este indispensabil..."

Cartea sa „Vineri sau istmurile Pacificului" (Ed. Gallimard) este o lucrare extraordinară, una din cărţile cele mai interesante din ultima vreme. 250 ani după Daniel Defoe, Michel Tournier scrie din nou povestea lui Robinson Crusoe, privită într-o lumină nouă, analizînd-o printr-o metodă captivantă. Punctul de plecare este, totuşi, acelaşi, ca şi cel al operei clasice : aceeaşi epocă, aceleaşi aventuri. Numai că, aici, intervin două noţiuni noi, care schimbă totul : sociologia şi psihanaliza. „Robinsonul" lui Tournier practică introspecţia şi, odată cu aceasta, omul a devenit altul. Două aspecte sînt în special evidenţiate.

În primul rînd, aspectul social. Robinson apare mai ales ca un colonizator, care pune stăpînire pe insulă, o cucereşte şi o domină pînă la sosirea primului supus, care va fi Vineri. Acesta din urmă, produs nefericit al unei lumi aşa-zise „sălbatece", se va înclina, la început, în faţa exigenţelor lui Robinson, şi va încerca să se încadreze într-o ordine stabilită. Apoi, încetul cu încetul, va scăpa, se va elibera. Şi îl va antrena şi pe Robinson în această eliberare spectaculoasă transformîndu-l pe naufragiat într-un personaj luminos. Al doilea aspect se referă la viaţa amoroasă a lui Robinson. Michel Tournier scrie pagini de un intens şi fascinant erotism ; Robinson încetează să mai fie un mit. Singurătatea sa include viaţa, şi speranţa născută se desfăşoară în cuprinsul unei admirabile confruntări cu insula, botezată simbolic „Speranţa" şi de care el se va teme şi o va iubi, considerînd-o la început ca pe o Mamă şi apoi ca pe o Soţie.

Ce l-a îndemnat pe M. Tournier să abordeze tema lui Robinson ? Iată răspunsul său : „De fapt am fost frapat de modernismul lui Robinson. El este — mi se pare — prototipul bărbatului modern : are pasiunea de-a face fel de fel de meserii, dar şi cultul băilor de soare. Pe de altă parte, relaţiile cu Vineri ridică o mulţime de probleme contemporane : rasism, colonialism. În fond pe insula lor Robinson şi Vineri sînt ca doi cosmonauţi în cabina lor. Cînd omul va ajunge în lună se vor mai naşte noi Robinsoni"...

Acestea nu sînt decît cîteva din aspectele cărţii, în care fiecare pagină merită să fie citită. Michel Tournier a reuşit, în linii mari, să scrie o operă valoroasă ; şi ceea ce mai trebuie remarcat, este că, datorită acestui tînăr scriitor, povestea lui Robinson pare, pentru prima oară „posibilă" ; în sfîrşit, realitatea romanului se substituie legendei.

Red. — Am dori să ştim — de la început — cine este pentru Dvs. Robinson Crusoe, comparat cu cel pe care îl cunoaşte toată lumea ?

M. T. — Am respectat cadrul general al istoriei povestită de Daniel Defoe, acum mai bine de 250 de ani. Povestirea mea se situează şi ea în secolul al 18-lea, secolul lui Cook şi al lui Jean-Jacques Rousseau, într-o insulă din Pacific, unde trăieşte un om singur, timp de 20 de ani, împreună cu cîinele său. Apoi, soseşte Vineri, şi, odată cu dînsul, începe o nouă poveste. Pe urmă soseşte goeleta engleză care vine să-i ia, sau care îi dă lui Robinson posibilitatea să-şi părăsească insula, dacă o va dori.

Cînd veţi studia lunga serie de Robinsoni care au apărut în urma celui al lui Daniel Defoe, vă veţi da seama că aceste date esenţiale au fost aproape întotdeauna date peste cap. Asta seamănă cu un joc pe care l-ai fi jucat din nou, fără să-i respecţi regulile. Poate că, de aici, s-au născut capodopere, dar după părerea mea nu acesta era jocul de jucat. De pildă : în 1787, în preajma Revoluţiei Franceze, a fost „Robinson Elveţianul", care s-a bucurat de un succes considerabil şi care corespundea unor preocupări pedagogice.

În această carte, o întreagă familie debarcă pe o insulă nelocuită şi prima problemă era următoare : cum să-ţi educi copiii, pe o insulă nelocuită ? Vedeţi, Elveţia a fost totdeauna ţara pedagogiei... Mult mai tîrziu, Jean Giraudoux a creat „Suzana şi Pacificul", povestea unei tinere fete, care prin anii '30 sau '35 se află, ca urmare a unui naufragiu, singură — într-o insulă nelocuită. Este o carte delicioasă, o capodoperă, dar cred că nici aici nu s-au respectat regulile jocului, atît de riguros pe cît s-ar fi putut.

Red. — Totuşi, Dvs. puneţi toată ponderea asupra lui Robinson : pe care l-aţi demistificat şi l-aţi îmbogăţit, în acelaşi timp. Demistificat — spunem, pentru că Robinsonul Dvs. nu apare niciodată ca un creator, ci doar ca un imitator. Pînă la sosirea lui Vineri, îl vezi cum munceşte să refacă, pe insulă, lucruri învăţate, copiate după modele din alte locuri. Dar cum apare Vineri dimpotrivă, Robinson îşi învaţă libertatea : în această privinţă, l-aţi îmbogăţit. Îi daţi posibilitatea să-şi asume această libertate, care pentru el s-a născut din haos.

M.T. — Exact. La Daniel Defoe, civilizaţia occidentală nu este pusă la îndoială : ea este adevăr, adevăr integral, şi urmează să fie restabilită în această insulă nelocuită, întocmai cum, în aceeaşi epocă — începutul celui de-al XVIII-lea secol — englezii colonizau Lumea Nouă. Ei debarcau într-o lume virgină, care le părea a fi rea, pentru că nu era civilizată, prin civilizaţie incluzînd şi religia — era un teritoriu sălbatec şi păgîn şi trebuia să administreze acest pămînt, să-l transforme într-un pămînt civilizat. Civilizaţia, — aşa cum o concepeau ei — nu era pusă la îndoială. Dar în epoca noastră, te poţi îndoi de această civilizaţie şi cînd spuneţi că l-am îmbogăţit pe Robinson presupun că vă gîndiţi la o notă care este total absentă la Defoe şi care este cea a unui anumit umor.

Prin unele trăsături ale sale, Robinson, aşa cum îl concep eu, este un personaj comic, şi aceasta este total diferit de Defoe, dar nu este ceva nou în raport cu alţi Robinsoni şi în special cu „Susanne et le Pacifique", unde se regăsesc fragmente de un umor irezistibil.

Red. — În ce perspectivă intercalaţi însă, Dvs., sosirea lui Vineri, ? Titlul romanului Dvs. îi indică importanţa pe care o acordaţi acestui personaj : Vine oare, Vineri, să-l elibereze pe Robinson, sau, dimpotrivă, să-l supună unor încercări ?

M.T. Cîte puţin din amîndouă ; Vineri intervine oarecum ca un asistent la o naştere. Robinson era în insula sa de 20 de ani ; el administrase această insulă întocmai ca pe o colonie engleză. Mersese chiar mai departe : concepuse un cod, un cod civil, un cod penal ; făcuse legi.

Avea obligaţii oficiale ; se auto-numise general, se numise guvernator. Exista, acolo, un templu ; construise o monetărie şi o rezidenţă : sediul guvernatorului. Deoarece avusese loc prima incursiune a indienilor şi îi fusese frică, se numise general ; declarase insula cetate, pusese în vigoare legea marţială. Toate acestea erau puţin cam trăznite şi Robinson îşi dădea perfect de bine seama. Dar avea nevoie de toate acestea ca să supravieţuiască, cel puţin atîta timp cît nu există o altă soluţie. Apariţia lui Vineri îl face pe Robinson să-şi închipuie, din prima clipă, că Vineri va justifica toată această organizaţie puţin cam nebună, acceptînd să-i devie supus, soldat, cetăţean, servitor şi aşa mai departe. În realitate, îşi dă repede seama că Vineri, cu toată bunăvoinţa lui, nu reuşeşte să se integreze în această organizaţie şi o va distruge, fără să vrea. Rolul lui Vineri devine astfel cel al unui mamos şi, ca atare, el este obligatoriu brutal, poate produce multă durere, dar permite apariţia unei lumi noi.

Red. — Avem impresia că puneţi totodată şi problema comunicării dintre oameni. De exemplu, cînd, la finele cărţii, micul mus de pe corabia engleză rămîne alături de Robinson, ai senzaţia că acesta din urmă ştie imediat cum să-i vorbească ; pe de altă parte, practica vorbirii şi-a făcut-o vreme îndelungată, făcînd exerciţii cu însăşi insula şi, în egală măsură, cu Vineri. Este deci un alt aspect al uceniciei lui Robinson, pe care vreţi să-l scoateţi la lumină ?

M.T. — Da, există o mare diferenţă între Vineri şi micuţul mus. Vineri este opusul lui Robinson : este un negru, o fiinţă care iubeşte soarele, libertatea, este un om al elementelor.

El îl obligă pe Robinson să evolueze către el ; Robinson este un englez, un britanic din secolul XVIII, îmbicsit de prejudecăţi rasiste, avînd o viziune colonialistă asupra lumii. Vineri, însă, îl debarasează de toate acestea, şi-l apropie. Iar cînd soseşte micul mus, se poate observa că, datorită lui Vineri, Robinson a devenit un iniţiator. El nu mai are nevoie de Vineri, Vineri poate să plece. Şi aici este un amănunt material, care vi se va părea puţin ridicol, însă eu îi acord multă importanţă : culoarea pielii, culoarea părului.

Robinson este un roşcovan ; îi e frică de soare, care îi provoacă insolaţii singeroase. Asta, în prima parte a cărţii ; pe urmă, el îşi dă seama că părul roşu şi tenul său roşcat îi conferă o anumită vocaţie pentru soare. Şi iată că apare micul mus care este — şi el — un roşcovan... Deci, pe undeva, fiul său...

Va avea, în sfîrşit, un copil, pe care-l va putea iniţia. Noi nu mai asistăm la această iniţiere, dar ştim, acum, că Robinson este în stare să aibă un copil, şi că îl va putea educa.

Red. — Credem că trebuie să evocăm şi acel rol uluitor şi minunat pe care îl are Insula, în cartea Dvs. Insula, care la început este un obiect, apoi scăpînd această condiţie va deveni un partener. Cum s-a născut această metamorfoză ?

M.T. — Imediat cum ajunge Robinson pe insulă, el face ceea ce ar face orice englez, după părerea mea : o desenează, îi relevează harta.

Îşi dă seama, atunci — dar aceasta se petrece la începutul cărţii şi ai timp să o uiţi, după 150 pagini — că insula are conturul unui corp de femeie. Această natură feminină a insulei se va evidenţia din ce în ce mai mult : nu va mai fi un pămînt exploatat, ci va fi mai întîi o mamă. Este, de pildă, acel episod al peşterii : Robinson, sătul de a suporta agresiunile naturii, ale soarelui, stîncilor, animalelor, găseşte o cale, pătrunzînd în fundul unei peşteri descoperă un spaţiu care se îngustează din ce în ce, coborînd pînă în străfundurile insulei. Şi, acolo, el descoperă în sfîrşit o alveolă, care are întocmai conturul corpului său înghemuit. Închizîndu-se acolo, el pierde noţiunea timpului şi regăseşte eternitatea, după cum, în mod automat, el îşi regăseşte amintirile despre copilărie şi despre mama lui. În acel moment, el va evoca personalitatea mamei sale. Aci, insula îi dăruieşte, în mod evident, ceea ce ea posedă mai matern. Apoi, există o a doua etapă, în care insula îi apare ca o soţie : dar nu se poate stărui asupra acestor detalii, pentru că ar trebui evocate problemele sexualităţii lui Robinson.

Red. — Este adevărat ! Aceste pagini îşi au valoarea lor numai citite. Trecînd la o altă idee s-ar putea spune că, odată cu redarea acestei povestiri, în aceste noi dimensiuni, v-aţi gîndit mai puţin să găsiţi o justificare pentru Robinson, în insula sa, cît să îl preveniţi pe cititor împotriva acelei idei, care e din ce în ce mai ancorată în gîndirea noastră : puterea omului. Ni s-a părut că Dvs. demontaţi mecanismele acestei puteri ; atunci, ce va rămîne ?

M.T. — Rămîn vacantele. Rămîne soarele. Să nu uităm această idee, care pluteşte pretutindeni, în aer : că civilizaţia e uneori primejdioasă, şi nu ne va contrazice în această afirmaţie nici bomba atomică, după cum nu ne va contrazice nici poluarea atmosferei. Omul poate deveni primejdios pentru el însuşi. De aceea el nu poate rezista nevoii ca măcar timp de o lună pe an să se întoarcă spre soare, să se culce pe nisip, să se bronzeze. Şi cred că latura solară, de erou-solar a lui Robinson nu trebuie considerată drept o nebunie care ne-ar fi străină. Cu toţii sîntem eroi-solari : omul care se bronzează se supune unui rit dureros, penibil, nici nu se ştie prea bine cu ce scop mai ales că doctorii spun, unanim, că este periculos. Dar, în realitate, ceea ce se caută este contrarul vieţii moderne : omul iese de sub influenţa Timpului, închide ochii, se lasă în voia unui fel de veşnicii imobile, faţă în faţă cu soarele şi devine o statuie de bronz. Acesta este, cred, visul pe care îl poartă orice om modern în sine însuşi.

Red. — Pentru că vă plac atît de mult malurile nisipoase scăldate de soare ale oceanelor şi mărilor, cititorii români vă spun prin noi că România posedă minunate plăji ca acele de la Mamaia, Eforie şi Mangalia, mulţumind cele mai exigente visuri, în acest domeniu. N-aţi vrea să le vizitaţi ?

M. T. — Aş fi fericit — şi la fel de fericit dacă mi s-ar traduce cartea mea, acolo la Dvs.

CELLA MINART
LIANA ANGHEL

LIRICĂ FRANCEZĂ

LOUIS ARAGON

CU ATÎT MAI RĂU PENTRU MINE

Ca inima care se rupe la-nceputul absenţei
marele grizu va exploda în Paris
cu-un vuiet lung de lux sfărmat
Copiii vor privi cel din urmă gang al bordelului spart ca o grenadă
Apoi vor juca un şotron revoluţionar şi filozofic
în care CER se va citi STEAG ROŞU
şi PĂMÎNT PĂMÎNT ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic

Copiii nu vor şti nici-un cuvînt din limba asta cu care
tu întrebi de drum în stradă
Domnule îi va face să rîdă şi Persoana a Treia
acest mit domestic răspunzînd la sonerie
va mira memoria tot atît cît automobilele electrice
Lumea de toate zilele nu va mai fi adusă-aminte
decît de pozele de vînătoare-n care vezi
cucoane-n roz şi-albastru minunîndu-se de-o vulpe legănată de-un viconte
şi cerbul mort la picioarele naturale ale valeţilor
într-un bazar din Rue de la Gaîté
ca inima care se rupe la-nceputul absenţei
fără respect de iubire fără respect de fructe şi de flori
Revoluţia va trage oriunde-ar fi pe geam
dîra de diamant care va despărţi mîinele de poimîine
vor fi franjuri minunate
precum carminul buzelor pe rana fulgurantă a vieţii
vor fi ciorchine de dezastre ca preţ
al neasemuitului incendiu
Şi dacă ochiul muribundului prins de bolniţa
vechiului univers zăreşte primăvara dincolo de salve

Să regrete că nu trăieşte prea mult cu trupul şi cu dragostea lui
Să regrete mult în timp ce-l străbate cu viteza luminii
baioneta destinului
Copiii vor învăţa cuvintele neînţelese-ale istoriei
Copiii îşi vor rîde de Ritz şi de spaimele foamei
Copiii vor cînta vechi romanţe. Doar mîna ta Madame
Se vor juca de-a cine se prinde cu cuvintele-nvechite
Clairvaux la Petite Roquette
La Santé Le Cherche-Midi
Saint-Lazare
La Conciergerie
Se vor juca de-a cine se prinde cu numele zeilor
Se vor juca de-a cine se prinde cu piesele de argint şi de aur
Se vor juca în bile cu diamantele
cu capetele femeilor care s-au vîndut pe diamante
Se vor juca de-a cercul copiii cu roata
care zdrobeşte în zilele noastre poeţii
Se vor juca de-a capra pe deasupra fluviilor de lacrimi
Se vor juca precum noi plîngem
Cînd inima care se rupe la-nceputul absenţei
nu-şi mai poate ţine fluviile de lacrimi pe deasupra cărora
Viitorul joacă o înfricoşetoare capră

În româneşte de TAŞCU GHEORGHIU

APROXIMAŢII ŞI SUGESTII (I)

La miezul nopţii văzusem în avion un film plicticos de moarte, cu ferme şi animale, băusem cafea şi coca-cola, dedesubt era oceanul pe care nu aveam să-l zăresc decît în zori, cu prezenţa lui malefică, imensă, necunoscută, ca o teribilă tăcere şi presupunere. Voiam să citesc sau să dorm, dar nu mai reuşeam. America fusese, rămăsese undeva în urmă, o amintire ca o rană de lumini, reclame, drumuri, stringeri de mîini şi lipsă de speranţă. Îmi aminteam de un prieten din copilărie, de filme vechi, de acei zgîrie-nori de carton ce fîneau loc de decor natural. Aveam un vid imens în conştiinţă şi ceva amar, de lucru venit tîrziu, nu destul de tîrziu, dar mai aproape de tîrziu decît altceva. Oameni, dacă puteţi, călătoriţi cît sînteţi tineri, cît această capacitate de a îngurgita impresii este încă virgină ! Nu ştiu cînd voi ajunge în Japonia, dar voi ajunge mai tîrziu decît trebuia, mă gîndeam că ratasem Hawayul numai pentru că nu avusesem îndrăzneala de a gîndi că pot să ajung şi acolo şi dacă e să învăţ ceva pe semenii mei este faptul de nimic de a dori fără crutare, intens şi mereu un singur lucru, dar numai atît ! Pentru acest unic lucru trebuie făcut totul...

Ziua sosise devreme, plină de optimism, mă aflam undeva în cer la 10 000 de metri înălţime, într-un avion care devora spaţiul cu o viteză imensă. Stam ca într-un autobuz, lumea se trezea în jurul meu, mirosea a cafea proaspătă, călătoria se termina, planam pe o şosea de aburi dincolo de realitate, eram de fapt într-o irealitate psihologică şi fizică, însoţit de o senzaţie stranie de micime. Universul nostru plin de catedrale, de trudă, frumuseţe şi mizerie mi se părea acum meschin. Adunasem un marasm de gînduri, veneam de dincolo de vîrsta mea actuală şi porneam în fiecare minut spre viitorul diurn ce trebuia să înceapă într-un Paris deşert în acea dimineaţă de duminică, plină de soare, cît e de rar soarele în Paris nici nu ştiţi, şi ceva turbure, inform, ameninţător era înainte, după cum o grea povară de amintiri purtam în depozitele amintirii. Începea responsabilitatea faţă de ceea ce ar fi trebuit să înţeleg. Totdeauna faptele se răscumpără, sînt cerşetoare şi devorează. Trăim între graniţa dorinţei şi regretul a ceea ce am pierdut vîzînd şi ştiind. Ultimul ţărm al Europei, ceva din Irlanda, bătută de valuri, o confuzie geografică, amestecată cu izul de wisky din fotoliile alăturate. Nu pot să sufăr pe băutorii de dimineaţă, ei au ceva detracat şi disperat pentru că îşi ucid ziua de dinainte şi sufletul lor este corupt. Noaptea justifică fuga din faţa realităţii. Fusese o noapte de tenebre, deasupra unui ţinut de ape necunoscute, de istorii cu prăbuşiri de avioane şi naufragii ne fuseseră sugerate de gimnastica stewardeselor ce ne arătau cum să ne salvăm de la inec în caz că din acest avion ar mai fi rămas ceva, la o prăbuşire ; cît despre noi, eu care abia reuşesc să-mi închei toţi nasturii de la cămaşe, cu siguranţă că nu aş fi reuşit să folosesc acele pungi de aer ce mi-ar fi asigurat cîteva ore plutirea într-un ocean dezolat, plin de rechini. Brrrrr ! Luaţi avioanele ca pe nişte instrumente sigure şi refuzaţi poveştile femeilor drăguţe ! Companiile aeriene n-au psihologi în statele de plată pentru că dacă ar avea, aceştia nu ar permite fetelor în bluze albastre să vorbească atît de iresponsabil despre probabilităţi sinistre...

Apoi sosi Europa cu ceaţă şi ochiuri albastre prin care se vedeau ogoare liniare, aşteptînd primăvara. Aici era o iarnă oceanică, plină de rafale de apă şi bulevardele apăreau lustruite ca nişte ghete, semeţele clădiri păreau jucării neînsemnate. Veneam din patria radicală a etajului, a repetiţiei în spaţiu şi ştiam dimensiunile claustrărilor, a senzaţiei de frustare create de orice mari metropole ce se aseamănă tot mai mult cu nişte capcane infernale. Nu am pierdut noi totul din această îndrăzneală de a înfrunta spaţiul incomensurabil ? Nu descoperim mereu că înainte există ceva tot mai mare şi mai mult ? Părăsit în cerul schimbător, venind spre ţărmurile mele familiare auzeam celălalt spaţiu răsunînd de sgomot de casmale, de împuşcături şi gîfîit de trenuri. Auzeam cum se construiau acele şosele, prin munţi şi canioane, ştiam cum curge sîngele în geografia Americii ce nu mai avea vălul misterului pentru mine. Gîlgîia undeva petrolul şi ştiam asudarea palmelor lacome a celor ce numărau dolarii sosiţi din văzduh şi întîmplare. Ştiam din literatură lupta dură a băncilor, seifuri imense de oţel se închideau în memoria mea cu uriaşe sgomote de lacăte. Mi-am amintit de un mare film al lui Orson Wells despre presa Noului Continent, otrăvuri secrete din conştiinţă urcau în mine şi mă transformau. Aveam o clipă senzaţia ce mă încearcă şi acum că nu am înţeles nimic din această călătorie. Uram lipsa mea de fantezie şi mă gîndeam că nici măcar nu mă înarmasem cu nişte date statistice singure în stare să-mi fi dat cît de cît o imagine exactă a Americii. Trenul mă lăsase în Arizona cu senzaţia de loc părăsit, deşertul Colorado era într-adevăr un deşert şi reclamele şi automobilele vopsite ca nişte caramele nu reuşeau să mă despartă de golul pe care-l dau locurile părăsite. Într-o gară cu un nume destul de cunoscut ce-mi evoca un oraş teribil am avut senzaţia de nălucire şi de farsă. O provincie teribilă începea de dincolo de peroane, aşteptam un şerif ornamental, o carită şi cîţiva hidalgos împuşcîndu-se reciproc după regulile vestului sălbatic. Erau undeva caravane în spatele meu şi eu nu le văzusem, se născuseră copii într-o succesiune de generaţii ce-i silise să devină bunici şi răzbunici, undeva la 200 de km de paşnicul Huston ce nu avea nimic ameninţător răsunase o împuşcătură mai demult şi conştiinţa lumii se modificase. Văzusem America în care există atîta lux, confort şi disperare la un loc, văzusem oameni fericiţi sau nu care mă priviseră curioşi şi eu îi privisem de asemenea cu lăcomie şi indiscreţie. Ne despuiam unii pe alţii cu o mirare secretă şi, iată, nu ştiam nimic despre ei, despre pămîntul făgăduinţei. Cine ştie, voi mai reveni aici ? Vor rămîne pentru mine toate oraşele acestea numai o imagine ce se va şterge imperceptibil din memorie, mă va persecuta amintirea lor cum mă persecută şi-acum, după atîta timp, grădinile misterioase ale Chinei, lacustrul Nankin cu hotelurile lui englezeşti deşerte, cu tăcerea chineză, discretă şi tăioasă ca o lamă ? Am văzut Baikalul şi mi-am evocat îndepărtate călătorii cu cai de poştă, pe urmă am fost foarte departe, deasupra lui Gobi şi-am străbătut un vînt negru, plin din nămol pulverizat venit din Gobi, purtînd în el poate infime particule atomice, rămase în văzduh în urma unei explozii atomice, pe atunci recente.

Din magma aceasta stranie a memoriei mereu sosesc imagini înghesuite, presate, diformate. Grădini superbe undeva în Germania şi stranii cipri ai Italiei, funerari, drepţi, neclintiţi, neîndurători, vorbind despre moarte, pietrele tombale de la Bosfor şi iar grădini, statui, căderi de ape, castele în Franţa rămase pentru mine care nu ţin minte nimic, fără nume. Marea la San Sebastian dură, neagră, asaltînd un ţărm bătut de vînturi şi gazonul acela nesfîrşit al grădinilor londoneze pe care se iubeau fără ruşine tinere perechi, şi, America, unde era America în această oră turbure ce sosea încărcată de gînduri dinspre bătrîna Europă ?

Pistele formidabile ale aeroporturilor venind spre noi, lacome, cu tot colierul lor de lumini albastre, albe, cu acele acoperişuri cenuşii de sticlă semănînd cu craniul omenesc, cu toate nervurile tablourilor anatomice, faruri îndepărtate din turnuri de observaţie şi o iarnă bizară deasupra unui continent presărat cu brazi de crăciun, într-o risipire demenţială, Pacificul de sărbători cu ski nautic şi femei bronzate la Santa Monica, ţărmuri binecuvîntate după care mă persecuta sinistrul Chicago, ameninţător şi strein, uriţit de o sculptură a lui Picasso, lacurile îngheţate fără sănii şi acele cîntece dulci din hoteluri, o obsesie muzicală plină de culori, lifturi aruncîndu-ne în văzduh cu viteză de pulman, chipuri indiferente de portari şi registre de hotel şi iar scări de avioane, cu dungile lor de aluminiu ca nişte rigle ce măsurau timpul meu şi-al altora şi iar uruitul egal şi plonjarea în jos spre alte piste streine ce se arătau rînjind cu luminile toate spre noi. Singur în mijlocul unor oameni necunoscuţi, tineri suindu-se în reactor de la Saint-Louis ca într-un taxi, fără bagaje, obişnuiţi cu avionul cum te-ai obişnui cu o perie de dinţi. Ce am cîştigat noi în acest veac în care se moare la fel de nedrept, la fel de neapărat, la fel de sinucigaş ? Mai mult smog şi halou de zgomote, o disperare de a consuma viaţa mai lacom şi mai rapid, o foame de a crede că sîntem mai fericiţi într-o lume, ea însăşi frenetică, plină de indivizi frenetici, devoraţi de viteză, crezînd în minciuna sfruntată că ştiu, că află mai mult decît strămoşii lor. La Florenţa am auzit într-o dimineaţă un cancan care lovea piatra. Am tresărit dureros la ideea că de fapt nu-l auzeam pe ciudatul Michelangiolo. Cădeau bucăţi de marmoră pe un pavaj şi sclipeau geamurile vechi de pe podul aurarilor şi într-o secundă a început să miroasă a benzină şi-am auzit răgetul multiplicat al motoarelor sinistre aruncîndu-se înainte spre cine ştie ce mizerie de alt loc. Într-o duminică, singur între mai mulţi oameni care vorbeau cu mine, cărora le răspundeam, dar cărora mă extrăsesem, m-am simţit într-o cetate astrală, într-atît era de pustiu acel oraş deasupra căruia pluteau nişte cărăbuşi de metal ce cărau oameni spre un aeroport. Mi-era dor de cai, de o pajişte înverzită. De la fereastra casei unui om foarte bogat am văzut la etajul 89 al unei clădiri, pe o terasă, un pom, chircit, chinuit, torturat de lipsa soarelui, dar un pom, mă înţelegeţi, trăind singur între clame de beton, izbind cu frunzele lui vechi, moarte acest deşert, vorbind despre vegetaţie acolo unde totul era îngheţat, pierdut, metalic, amestec de unde sonore, de raze de neon şi văzduh infestat. Doamne, unde erau rîurile, copacii, iarna aceea măreaţă, a noastră, a cîmpiei, cu liziere gri de păduri, ferme şi visătoare în văzduhul limpede ! Ucişi în fiecare clipă de grabă, plictis, obligaţie şi visare, de dorinţi şi regrete, de turburea refulare ce ne-o lasă tot ceea ce ne-am refuzat şi n-am dobîndit, trăim, către ce, către cine, cu ce povară a sufletului...

Şi fusese şi filmul acela idiot ! Nici o împuşcătură, un film pentru preşcolari recomandînd blîndeţea şi înţelegerea, tocmai atunci cînd îmi trebuia ceva violent ca să-mi alunge oboseala unei nopţi interminabile, de traversare lentă, chinuitoare, fără sguduiri, o lene de itinerar, ceva ca mersul în unt... Europa sosea de undeva din tenebre, cu orgile ei industriale, cu oraşe desechilibrate, pline de fum de benzină, cu ifosele unei gîndiri arierate, cu agitaţia reclamei şi a snobismului, aveam să intru în patria acestei nefericiri umane : Parisul, şi el deşert, cu piaţe închise, cu geamuri oarbe şi oameni ce moţăiau în fumul dens de cărbune, o cortină veşnică deasupra oraşului peste care ploile îşi fac de cap...

America fusese.

EUGEN BARBU

VENEȚIA
VĂZUTĂ
de MIHU VULCĂNESCU

MIHAIL LUNGIANU

Născut la 13 decembrie 1879, (mort în 1966) în Rucăr, județul Muscel, Mihail Lungianu a rămas toată viața credincios unei tematici legate de mediul în care a crescut și a trăit. G. Călinescu se interesa de biografia sa, în **Istoria literaturii** (p. 845) că e „nepotul unui tribun de-al lui Avram Iancu", dar îi trata opera ca pe un șir de povești cu rost educativ, lipsite de „poezie și savoare lexicală". Format în plin semănătorism, poate fi citat în acest context alături de C. Sandu Aldea, Ion Dragoslav sau G. Tutoveanu.

Cîteva din povestirile și nuvelele sale reeditate zugrăvesc viața plină de zbucium a țăranului **(Pădurarul Stolchiță**, 1957, **Vremuri apuse**, 1962) sau glorifică jertfa eroilor din primul război) **Mucenicii neamului** și **Licăriri în beznă).** Recent a fost reeditat cu basme și legende pentru copii **(Basme** 1963, **Legende și basme, 1965, Basme noi** 1967).

E. M.

RADU LUPAN

Deși s-a încercat ca romancier, scriind despre evenimentele verii lui 1944 *(Războiul ascuns* — 1961), Radu Lupan, născut în 1920, la Galați, s-a impus prin activitatea de traducător și comentator al literaturii străine (în special a celei engleze și americane). Lui i se datorează, printre altele, versiunile românești ale nuvelelor lui Faulkner reunite într-un volum sub titlul *Ursul* (BPT, 1966) ca și a romanului lui R. Aldington — *Moartea unui erou* — 1964.

De fapt, activitatea traducătorului mi se pare complementară celei a exegetului de rigurozitate și solidă informație care este Radu Lupan, iar prefețele la Faulkner *(Cătunul, Ursul, Nechemat în țărînă)* și Hemingway *(Bătrînul și marea, Pentru cine bat clopotele ?* ș.a.) sînt niște micro-monografii concise și substanțiale, disociind cu exactitate sensurile și semnificațiile lucrărilor în discuție. Se mai cuvin menționate și prefețele la *Vînătorul de cerbi* de F. Cooper, *O tragedie americană* de Th. Dreisser, *Mărul în floare* de Galshworthy. Comun tuturor acestor prefețe e refuzul deliberat al anecdoticului, orientarea spre un examen al operei în imanența ei, refăcînd (invers decît în ordinea curentă) drumul de la sens la semnificație.

Însă adevărata măsură Radu Lupan și-o dă în ipostaza monografistului. Analiza exhaustivă a operei este terenul solid pe care autorul își construiește monografiile. Astăzi, poate, depășită — cartea despre G. B. Shaw (1957) anunța, prin analiza aplicată creației celui pe care îl numește „un Ibsen care ride", o metodă critică a cărei finalizare o marchează *Hemingway* — scriitorul (1966).

Pornind de la sugestiile lui Rene Wellek, Radu Lupan ia în discuție nu omul (a cărui biografie spectaculoasă era cea mai aptă să genereze legende), ci opera lui. Nu-i vorbă, metoda aceasta, mai ales în cazul lui Hemingway, este cea mai eficientă, fiindcă cine poate vorbi astăzi cel mai bine despre Hemingway dacă nu însăși opera, sustrasă mitului facil ? La capătul unei cercetări, punctînd momentele valabile, dar și caducitatea altora — cartea lui Lupan (veritabil Hemingway — prin el însuși) conchide că nu numai legenda vorbește despre un mare scriitor, ci și opera sa. Gestul demitizării, pe care Radu Lupan îl angajează aci, e cu atît mai semnificativ cu cît cartea sa este prima încercare monografică de „biografie a operei" din critica noastră nouă efectuată cu mijloacele moderne de investigație.

Ș. CIONOFF

DICȚIONAR DE ISTORIE LITERARĂ CONTEMPORANĂ (ADDENDA)

PETRE LUSCALOV

Născut în 1927, la Chișinău. Absolvent al Școlii de literatură **Mihai Eminescu.** A semnat scenariul unuia dintre primele filme românești, **Alarma în munți,** scenariu tipărit în volum și ajuns la ediția a III-a.

Cu un volum de povestiri pentru copii, **Tăurașul,** E. T. 1963, și cu piesa de teatru **Jaguarul roșu,** jucată în stagiunea 1967—1968 de Teatrul „C. I. Tottara", Petre Luscalov și-a reactualizat prezența literară.

GH. ANCA

GEORGE MACOVESCU

George Macovescu s-a născut în comuna Joseni, județul Buzău, la 28 mai 1913. A urmat cursurile Liceului Sfîntu-Sava și a absolvit Facultatea de Drept din București. Formația sa juridică a fost dublată de o intensă activitate literară și ziaristică, strînsă însă cu multă parcimonie în volume. Cariera sa de diplomat (Ambasador al României în S.U.A.) sau funcțiile de răspundere ministerială (Secretar general al Ministerului Informațiilor, Director general al Cinematografiei sau Adjunct și apoi Prim Adjunct al Ministerului Afacerilor Externe) n-au făcut decît să-i îmbogățească experiența pentru literatură. George Macovescu reeditează în actualitate, prin prezența sa aproape neîntreruptă în presă, activitatea unor spirite de elită care pe diverse meridiane au fost deopotrivă scriitori și diplomați.

A debutat, ca elev, în Revista Liceului Sfîntu-Sava, într-o vreme cînd colaborau la această revistă elevii Al. Sahia, Eugen Ionescu, Nicolae Cristea, G. C. Nicolescu, Dan Botta etc. Mai tîrziu a scris la ziarele și revistele de atitudine democratică și unele „prosocialiste" Cuvîntul liber, Adevărul, Dimineața, Facla, Lumea românească Timpul Jurnalul României liberă *(ilegală). Debutul său editorial are loc în 1950 prin volumul* Contradicții în imperiul britanic, *semnat cu pseudonimul Victor Duran. Au urmat apoi două monografii, una dedicată lui Sahia, de care-l leagă o strînsă prietenie* (Viața și opera lui Alex. Sahia, *1950) și alta marelui dascăl ardelean, întemeietor al Școlii de la Sfîntu-Sava,* Gh. Lazăr *(1954). În 1956 și 1957 publică două volume dedicate domeniului de care se simte legat cu implicitate temperamentală — publicistica :* Unele probleme ale reportajului *și, respectiv,* Oameni și fapte.

Ca profesor universitar, la Facultatea de limba și literatura română a Universității din București, George Macovescu este autorul cursului de Introducere în știința literaturii *(1962).*

Activitatea sa de cercetare în domeniul teoriei și istoriei literaturii este consemnată în studii-extrase ca : Necesitatea adoptării unei terminologii comune în știința literaturii, *un studiu dedicat lui* Tudor Vianu *și* Mihai Ralea, *o comunicare privind unele* Aspecte din dezvoltarea istoriei literare, Estetica cinematografului *etc.*

Diplomatul George Macovescu și-a dedicat o parte din activitatea sa reactualizării lui Nicolae Titulescu prin studiul publicat în 1966 în Revue Roumaine d'histoire *și prin ampla prefață (63 pag.) la volumul recent apărut, care cuprinde* Opera diplomatică a lui Nicolae Titulescu.

Fără să-și fi strîns în volum versurile, George Macovescu a cultivat de asemenea o poezie curată, ca o confesiune a unor febre lucide, fără consemnarea căreia această fișă bibliografică ar fi incompletă.

Polivalentă, de la cele mai inefabile genuri, opera de pînă acum a lui George Macovescu e o introducere la exegezele viitoare pe care le întrevedem, dincolo de o eventuală plachetă de poeme, mai ales într-o suită de „Jurnale", formulă care armonizează publicistica sa severă cu poezia.

EMIL MANU

Cu Tudor Arghezi, la „Bilete de papagal"

În 1928, pe la sfîrșitul lui iunie, Felix Aderca, pe care-l cunoscusem în cercul „Sburătorului", îmi propune să-i țin locul la „Bilete de papagal", pentru o lună. Urma să plece la mare. Mai încăpea vorbă ? Aderca, scriitor de prestigiu, era un fel de prim-redactor al „Biletelor", semna, tot ca Arghezi, aproape în fiecare număr un mic și foarte scinteietor articol final și mai făcea și alte treburi ; apoi, o lună de concediu aș fi petrecut-o și eu lîngă un munte, lîngă Tudor Arghezi !

Directorul micului cotidian literar mă ținea minte, se pare, dintr-o vizită pe care i-o făcusem cîndva acasă într-un interes tot de redacție. Mi-a indicat îndatoririle : să desfac scrisorile sosite aruncînd la coș ceea ce e „netrebnic" și să-i rezerv corespondența care merită atenție ; cînd vor veni paginile de pe spalt, „să fii dumneata bun și drăgăstos să vinezi și greșelile de tipar — prietenul Aderca se amuza urmărindu-le ; iar dacă ai și ceva de publicat — cu plăcere..."

Redacția, un spațiu nu prea larg, cu o masă și două-trei scaune, era la capătul unui luminiș, paralel cu vestibulul cinematografului „Victoria" de astăzi. Revista se trăgea la tipografia „Cartea medicală", din corpul aceleeași clădiri, condusă și aceasta, tot în calitate de director, de Tudor Arghezi.

Însărcinările mele — care nu erau chiar acelea de prim-redactor — nu știu dacă-mi luau două ceasuri din zi. Așteptam cu friguri să vină mai ales articolul lui, al lui Arghezi, prozele acelea zilnice pe cît de tari în armătura lor, pe atît de candide cînd își luau zborul. În tipografie nu intram. Acolo se intoxica în plumb Directorul, crîncenul autor al „Cuvintelor potrivite" reeditate acum într-o ediție de un format mai mic. Ei ordona materialul care urma să intre-n cele 4 pagini, mari cît aripile unui fluture de seară. Domnul Stegăroiu, un băiat bun ca azima, om de încredere al Maestrului, se ocupa cu administrația și trimiterea ieri. Rămîneam în redacție pînă-n amurg deși vara se lăsa cu un prisos de căldură, că de-abia-ți mai trăgeai sufletul ! Venea de jos, din iad, Domnu' Arghezi, mai veneau și colaboratorii și o oră cu el era o adevărată sărbătoare. El era cel care vorbea. Amintiri din viața de scriitor și gazetar, oameni politici, confrați, figuri și întîmplări din anii petrecuți peste hotare, un adevărat roman trăit, dar și încununat de inteligența, verva și epitetele sale geniale. Dintre prieteni, pomenea cu plăcere pe „părintele Gaia" (Galaction), pe „Nae Cocea". Pe Goga măcar, îl domolea ca pe un prunc : „A. Goga, Goga e căprar..." L-am întrebat odată ce crede despre Marinetti ? Iar Tudor Arghezi, cu glasul lui șuierător, ușor răgușit, ușor întîrziind pe silabe : „Marinetti, dragă, e ca unu pe care l-am cunoscut la Marsilia-n port : cînta „Marsilieza". Despre Cutare bărbat public din acele vremuri : „e atît de decăzut, că marea lui plăcere e să meargă pînă la îmbătare o pereche de ciorapi ai unui jandarm care-a alergat 3 ore prin zăduf"... Arghezi vorbea cum scria : cu imagini pline de strălucire, dar și cu grozăvii de acestea. Uneori, ca orice adevărat causeur, o lua înainte cu rîsul, neuitatul lui rîs țărănesc parcă, răgușit, încă de pe atunci, uncheșesc și nu era chip să te mai despleteși de el. Altă plăcere era să-l vezi fumînd : tot așa ca un țăran și ca un unchiaș, desfăcea tabacherea, lua cu trei degete firele de tutun frumos tocate, tot pe-ndelete le potrivea în leagănul virginal al foiței ținut cu meșteșug numai de două degete. Urma tacticos, răsucirea țigării, udatul foiței cu limba — ca un mai subțire trecut de cîteva ori pe buze — pînă s-o aprindă, mai vorbea ce mai vorbea jucînd-o în colțul gurii, în sfîrșit flacăra și fumul care-i învăluia pe Moș Tudor ca pe un zeu. Și iar spune și spune despre cîte și cîte și noi ascultam — ascultam, rîdeam de nu mai puteam și rîdea și el și tuna o tuse tabacică de moșneag. Degetele, scurte, îi erau galbene de tutun... Maestre, îl mai întreba cîte unul, dar despre anume chestie, ce părere aveți ? — „Ce, **Maestre ?** Pînă de-aici cu vorba asta ! **Maestre** spune-i lui Stamatiad. Așa se supără dacă-i spui **Domnule**..." Într-adevăr, urîtorului îi era neplăcut să i te adresezi așa. Eu, cunoscînd aceasta, i-am spus întotdeauna **Domnule Arghezi.** Generația imediat descendentă lui îl purta încă demult respectuosul epitet cînd colaborai din „Cronica", din „Seara" și alte publicații. „Tată Arghezi" îi spunea directorul unui cotidian de pe atunci, el însuși cunoscut ca un îndrăznet pamfletar.

„Tata Arghezi" avea el însuși un tată, care trăia în provincie, pe la Pitești, mi se pare. Într-o zi a venit la redacție. Domnul Teodorescu, un om cu părul negru, semănînd dar nu chiar întocmai cu ilustrul fecior — era și mai săltat de statură — arăta vreo 55 de ani, deși ar fi trebuit să fi tot aibă 70. Bine îmbrăcat orășenește, se simțea parcă stingherit de profesiunea „băiatului", cînd Director, care, în vreme ce toți boierii se scăldau la mare ori chefuiau „la băi", el sta 16 ceasuri pe zi în duhnetul unei tipografii, la o masă șubredă, veche, pătată de cerneluri și vopsea și rîsul suna de ziar ! După ce a plecat, Maestrul îmi spune surîzînd : „La-i văzut ce bine arată ? A venit la mine acum vreo zece zile, a umblat prin toți doftorii — ăi mari, să-i dor, zice, niște beteșuguri. A umplut casa de tot felul de medicamente. Ia se linguriță și linguroiul de cîte 4—5 ori pe zi, dar nu se pricepe nimic. L-am dezbrăcat, mi-am sumes mînecile și m-am pus eu pe el și dă-i și trage-l pe oase, deznodă-l ! I-a trecut. Domnule ! Acum face curte cucoanelor prin București...

Odată prefăcîndu-mă că nu cunosc împrejurările în care tot atît de originalul său fiu Eliazar s-a expatriat, i-am pus întrebarea : „Ce urmează fiul Dumneavoastră la Paris" ? Părintele, cu un ușor suspin în glas, cu regretul că nu-l mai are lîngă el, mi-a răspuns : „E la Paris". (Eliazar, Eli Letar, cum și-a spus el în capitala lumii, și-a găsit rosturi, precum se cunoaște, în arta fotografică și în cinematografie). Tot într-un drum spre casă cînd ne abăteam adesea prin oaza Cișmigiului, mi-am îngăduit să-l descos și asupra numelui de **Arghezi.** Mi-a spus că l-a luat de la rîul **Argeș.** (În ziua înmormîntării marelui poet, am făcut, sub nucul care-l veghează acum pe veci, cunoștința unui domn, un bătrînel cu ochi albaștri, frate numai după mamă cu cel repauzat. Dulcele bătrînel ne-a dat altă varianță a acestui nume. Șerban Cioculescu a cules atunci o documentație mai adîncă). Într-o zi, dovedim în marele gang al Eforiei, un cîine suferind. Bietul animal dintr-o rasă canină cu totul plebee, se tînguia amarnic. Asociind pe Domnul Stegăroiu la durerea din gang, am adus cîinele la tipografie și drama a fost alinată și de un veterinar chemat telefonic de cel care în atîtea pagini a celebrat necuviincioasele.

Îl auzeam vorbind mereu la telefon într-o germană simplificată cu un anume Herr Iancu. Marele gospodar își ridica pe muchea Mărțișorului chiar în vara aceea casa și discuția cu Herr Iancu se purta în legătură și cu aceasta. Cu alte persoane conversa la telefon într-o franțuzească spusă rar, corect.

Dintre scriitorii publicați în „Bilete", îmi aduc aminte de un june evreu înalt, frumos, foarte deștept, autor al unor uimitoare proze gen Urmuz. Semna, fioros și original, Yonathan X. Uranus, făcea la Terasa Oteteleșanu niște experiențe tot așa de uluitoare și se căsătorise de curînd cu tînăra poetă Coca Farago. S-au despărțit apoi. Peste mulți ani, un preot ca de 45 de ani, cu ochi albi, fanatici, mă-ntreba în tramvai dacă-l mai recunosc : era, îmi spunea el, Yonathan X. Uranus ! M-am crezut atunci pe drumul Damascului, însă, cum m-am încredințat mai tîrziu, el era chiar preot ortodox, acum și tată respectabil a 5 copii ! Tot niște pagini alandala, pe care Arghezi le prețuia, a semnat și Smarand M. Vizirescu, cufundat apoi într-un lung și trist anonimat. În năbușala acelor zile, l-am cunoscut aci pe tot atît de tînărul poet N. Milcu, profesor la Craiova, luminat de niște ochi mari, frumoși și profunzi. Purta pălărie tare de paie, alb la chip de parcă era zidit dintr-un material lunar, cu o conversație și mișcări de domnișoară bine-educată. N-a trecut mult și am auzit că s-a prăpădit... Valorosul compozitor Sabin Drăgoi, cunoscut tot în preajma lui Arghezi, avea ca și acesta niște ochi de păcură grea, arzînd parcă în niște tărîmuri surde, nemișcate. O întreagă generație de scriitori s-a perindat pe aci.

Simplu, dar curat, bine îngrijit vestimentar, Tudor Arghezi, fost și monah, era de o politețe rară, ecleziastică în cuvintele și volutele sale. Pe necunoscuți, chiar sub vîrsta lui, nu-i scotea din **Dumneavoastră** și **Stimate Domnule** și **coleg** — era, negreșit, și un mijloc de a se apăra de unele apropieri neconvenabile — și nu de puține ori, ca și în scris, îl auzeai spunînd în gura telefonului : „Sluga, **Îndatoratul** sau Umilitul Dumneavoastră vă ascultă..." Cînd solicita cel mai mic lucru cu putință, avea o vorbă a lui : „Fii suav, te rog... Sau „Fiți suavă..."

Și totuși ! Doamna M. F., o poetă de la „Viața nouă" a lui Densușianu, profesoară de franceză și italiană, care frecventa cercul „Sburătorul", ținea mult să i-o prezint Maestrului. Și am pofțit-o la redacție. Înfățișîndu-i-o, privirile dure ale lui Tudor Arghezi s-au înclestat și mai tare. Nu ne-a poftit pe scaun. Doamna, o romantică binecunoscută chiar la cei 40 de ani ai ei, după ce și-a exprimat fericirile că îl cunoaște pe „marele poet", a început să toarcă o istorie întreagă cu tatăl ei, profesorul B., care de asemenea îl admira încă de pe cînd scria la „Liga ortodoxă" ; altă poveste apoi cu Fondul Madona Dudu" de la Craiova... „Marele" ei „poet", timp de vreo jumătate de oră cît a vorbit vizitatoarea stînd tot stană în picioare și privind-o drept în luminile ochilor, n-a scos nici o vorbă ! Femeia și-a dat seama de situație pînă la urmă și cerînd cele mai respectuoase scuze — „poate v-am deranjat, Maestre, poate scriați..." — a plecat. Am condus-o pînă în bulevard, urzind pe loc o minciună : Tatăl Domnului Arghezi e pe moarte, un copil acasă grav bolnav...

La întoarcere, Maestrul m-a luminat c-un zîmbet. Realitatea : afară de Hortensia Papadat-Bengescu și de Otilia Cazimir, în vederile lui rar mai intrau și alte „literate". Despre toate femeile lumii de altfel nu avea el o părere prea bună.

Publicasem în „Bilete" vreo 2—3 poezioare. Slabe, nu le-am mai pus în nici un volum. Și pînă a încetat revista, am continuat să trec pe-acolo. Să-i fur cu ochii **Tableta** din pagina încă umedă, să-i mai ascult glăsciorul de miere și să-l văd cum bea tutun...

N. CREVEDIA

Spre noi înșine

(Urmare din numărul trecut)

Inutia generație care nu s-a mai simțit obligată să prindă pe nimeni din urmă și care a creat în sentimental unui dialog direct cu mișcarea culturală mondială a fost, neîndoielnic, marea generație de după primul război mondial, generația ce a dat pe Blaga, Călinescu, Vianu, Ralea, Ion Barbu, Camil Petrescu. «Problema generației noastre — spunea Tudor Vianu într-un interviu — a fost aceea a găsirii stilului major al culturii române : vream să ne spunem cuvîntul referitor la toate marile probleme ale lumii, să dăm răspunsul nostru, ca reprezentanți ai poporului român, tuturor întrebărilor care frămîntau lumea». Era cu totul altceva decît aspirația semănătoriștilor, poporaniștilor sau simboliștilor, de a „atrage atenția asupra noastră" fie emițînd un sunet „propriu", „specific", în univers, fie maimuțărind ultimele curente la modă ! Cultura română se simțea acum ajunsă la un stadiu de evoluție care îi permitea să țintească mai sus. Ea credea că se poate face nu numai „auzită" ci și „ascultată" (celebra formulă folosită de Congresul de la Berlin din 1878 : „România va fi auzită dar nu ascultată" !). Nicolae Iorga, în etapa lui postbelică de la Sorbona și din faza inaugurării, la București, a congreselor internaționale de bizantinologie ; Vasile Pârvan, în culmea gloriei ; pleiada de savanți și de gînditori din alte domenii, care ating maturitatea și notorietatea universală acum — oreau fundalul acestei aspirații a noii generații, care nu s-a dovedit deșartă : cultura română dintre cele două războaie mondiale a fost realmente o componentă a mișcării culturale europene, și nu numai prin Tristan Tzara sau Fundoianu (dar nici fără ei). Revistele vremii ne apar tot așa de bine informate, discută problemele tot așa de necrispat și competent, ca și acelea care apăreau la Paris ; cartea străină este receptată cu o promptitudine nedesmințită și fără nici un semn de surprindere și dezorientare ; curentele literare și filozofice principale sînt înregistrate fără sincope. Prestigiul acestei culturi române perfect „sincronizate" se confirmă, de altfel, nu numai în interesul pe care-l trezește în ultimele decenii tot mai insistent filozofia lui Blaga, nu numai prin stima de care s-au bucurat peste hotare un Vianu și Ralea, dar și prin faptul că meteoriții desprinși din blocul acestei culturi au trasat în ultimele decenii pe orbite îndepărtate o dîră care,în legătură cu Ionesco și alții, a impus adesea repetarea cuvîntului „român".

Dar instaurarea regimului fascist și războiul al doilea mondial aveau să zvîrle această constelație spirituală în prăpastie.

Revoluția înfăptuită în ultimele decenii a solicitat eforturile creatoare într-o direcție nouă, care a tins în primul rînd la edificarea unei noi realități, unei noi societăți. Cultura a devenit, ca pe vremea lui Bălcescu, o putere germinativă a realității naționale și sociale, a unei stări de spirit și unei forțe morale cu o finalitate trans-culturală. Ceea ce nu înseamnă că valori perene n-au putut să apară și că n-au apărut. Dar direcția principală rămîne, ca și la 1848, aceea socială și politică, națională. Două decenii, prin însăși funcția lui de creator, omul de artă a fost angajat într-o operă de construcție alături de toți constructorii țării celei noi.

Tocmai noua realitate rezultată a determinat, însă, la rîndul ei, o nouă etapă în dezvoltarea culturii, orientarea ei spre o funcție nouă, în cadrul căreia tot mai mult s-a impus aspirația către marea artă, capabilă să răspundă unei game mai largi, mai adînci și mai complexe de nevoi umane, și să marcheze totodată contribuția noastră la problematica universală a epocii. Din nou simțim nevoia „să dăm răspunsul nostru ca reprezentanți ai poporului român, tuturor întrebărilor care frămîntă lumea" și asistăm într-adevăr, în alte sectoare, la manifestarea grandioasă a unei aspirații ce și-a găsit o împlinire fără precedent.

În ultimii ani, un proces masiv de finalizare spirituală și morală a tuturor experiențelor istoriei noastre contemporane, de o intensitate și o amploare fără echivalent în trecut, se produce. Au loc mutații și cristalizări din care simțim tot mai limpede că o nouă eră spirituală stă pe cale de a se zămisli. Efervescența culturală, căutările numai în aparență neconcretizate, o nouă „cursă frenetică" spre orizonturi universale se produce. O mare sete de cultură, un public de vaste disponibilități intelectuale — operă a revoluției culturale — susține astăzi efortul creatorului. Ce este fundamental nou în toate acestea ?

Este faptul că România și poporul ei se află astăzi pe un promontoriu al istoriei contemporane. Datorită revoluției socialiste și a experienței istorice și morale a sfertului de veac ce a trecut, sîntem, împreună cu toate țările socialiste, în avangarda unei noi umanități pe cale de a prinde conturul. Sîntem purtătorii nu numai ai unui ideal și ai unei nădejdi, nu numai ai credinței în forța omului de a-și hotărî destinul, dar și purtătorii entelechiei care poate efectiv să dea formă efervescenței, cu aspecte uneori deconcertante caracteristice erei noastre. Avem, în față, o lume trăind în altă orînduire și în altă stare de spirit. Dar și în mijlocul ei se disting, tot mai clar, și se aleg cei ce participă sincer, deși de pe alte poziții, la aceeași problematică mondială a omului contemporan, de cei ce nu urmăresc decît păstrarea cu orice preț a unor stări de lucruri și unor avantaje de clasă, încercînd pe toate căile să demoralizeze tendințele pozitive și să minimalizeze ori să prezinte într-o lumină falsă idealurile și aspirațiile noastre ! Sîntem astăzi convinși că aspirațiile nobile, explorarea lucidă a condiției umane din veacul nostru, patosul căutării unui nou echilibru al ființei umane nu reprezintă monopolul exclusiv al unei lumi sau altela.

Iată pentru ce a cunoaște curentele de idei contemporane, a explora în toate sensurile harta morală a lumii în care trăim și harta ei ideologică, a cugeta pe coordonate universale nu mai înseamnă, pentru noi, a porni de la conștiința unei rămîneri în urmă, ci de la recunoașterea necesității amplificării și desăvîrșirii structurii noastre, structură ce coincide cu sensul cel mai înaintat al istoriei universale. A citi pe Camus ori Malraux de pe poziția acestei conștiințe, a locului nostru în istoria universală, este, astăzi, condiția primordială a unei prezențe spirituale universale. O cultură română a celei de a doua jumătăți a veacului XX fără această conștiință și fără programul de acțiune și stilul intelectual ce decurge din ea ar fi o imensă ratare din voie proprie. Trebuie să privim lumea pînă spre cele mai întinse zări. Dar de la meridianul nostru. Și să răspundem întrebărilor ei pe limba noastră. Aceasta înseamnă, astăzi, a fi noi înșine. Iar a crea mijloacele materiale, climatul spiritual și mentalitatea propice acestei optici, în acord cu inseși legile dezvoltării organice a culturii române, este imperativul categoric al ceasului de față.

DAN ZAMFIRESCU

DEMOLĂRI

(Urmare din pag. 1)

putea continua să existăm în condiții de civilizație ultra-evoluată, fără vreo legătură cu trecutul nostru cultural. De altfel demolările, despre care vorbim, contravin nestingherite la însăși direcția politicii noastre de stat. O acțiune complexă de ordin cultural a dus la restaurări de mînăstiri, a întîiințat muzee și case memoriale, a făcut ca tipăritura literară să atingă zeci de mii de exemplare. Datorită eforturilor vremii, conștiința cetățenească tinde să se identifice cu conștiința culturală, din care fac mare parte chiar operele scriitorilor, ale căror domicilii nu găsesc totuși nici o crutare. Controversa literară sau artistică e pe punctul de a deveni la noi desbatere publică între necunoscuți.

Lui Goethe i se întîmplase să treacă, într-un oraș italian, pe lîngă doi inși, care se disputau deopotrivă de agitați ; cerîndu-i amîndoi să-i arbitreze și aflînd că trebuia să decidă el care poet e mai mare dintre Ariosto și Tasso, a răspuns „Dante", lăsîndu-i neînțelegerii lor. O astfel de conștiință publică a valorilor literare e pe cale să se formeze și la noi. De nenumărate ori, pe străzile acestui București, căruia i se dă înălțime de beton, am auzit tineri sau mai vîrstnici discutînd între ei literatură, plastică, muzică.

Și atunci ne putem pe drept cuvînt mira că arhitecții proiectanți, care au sacrificat cu inimă ușoară casele unor mari oameni de cultură, nu participă în felul meseriei lor la forma spiritului public contemporan. Nimănuia dintre ei nu i se cere să fie și sculptor ca Sansovino și cu atît mai puțin și sculptor, și pictor, și poet ca Michelangelo; dar intelectual cu conștiință culturală, căruia să-i tremure rigla în mînă la gîndul că o simplă linie a lui ar surpa fostul cămin al unui poet, asta trebuie să fie, trebuie neapărat, trebuie pînă la sancțiunea transferării pe Bărăgan, unde proiectarea și construirea silozurilor pot fi libere de sensibilitatea la cultură.

Pînă ce inginerii confortului material să devină însă copărtași ai conștiinței timpului, deocamdată s-a mai dărîmat o casă, din care un mare poet a dat culturii române noi impulsuri creatoare.

Colaboratorii noştri vă recomandă :

CARTEA : Vladimir Streinu — Pagini de critică, Editura „Minerva".

TEATRU : O casă onorabilă, de **Horia Lovinescu,** cu Nineta Gusti, Liliana Tomescu, Anda Caropol, Ştefan Iordache.

EXPOZIŢII : Expoziţia de caricatură şi desene Silvan, sala din Calea Victoriei nr. 132 ; vernisaj, duminică 14 aprilie, ora 12,00.

ARTE

Colaboratorii noştri vă recomandă :

FILM : Fragii sălbatici, un film de Ingmar Bergman.

CONCERT : Orchestra de cameră a Filarmonicii clujene, dirijată de **Mircea Cristescu,** interpretînd lucrări de Corelli, Bach, Bartock, Cornel Ţăranu ; marţi 16 aprilie, la **Ateneu.**

TELEVIZIUNE : Filmul serial Evadatul (ultimul episod) !

DINU SĂRARU

CRONICA TEATRALĂ

Teatrele naţionale

Se vorbeşte şi se scrie mereu, aproape că se vorbeşte şi se scrie prea mult faţă de rezultatele minime, faţă de inerţia cu care se ascultă şi se citeşte — despre **imperativul profilului scenic.** Am căzut cu toţii de acord, cu legitimă satisfacţie, asupra faptului că **două teatre** şi-au impus, în peisajul nostru scenic, un profil distinct şi nu pregetăm să subliniem acest lucru la fiecare cronică dedicată **Teatrului Mic** sau **Teatrului de Comedie.**

În rest însă, la mese rotunde, în răspunsuri generoase la anchete şi interviuri, regizori, directori din diverse centre ale ţării, relevă automat şi entuziast rostul şi rolul profilului teatral, **dar practic...**

Ce profil şi-a impus, de pildă, teatrul de la **Brăila,** sau de la **Turda** sau de la **Baia Mare** sau de la **Botoşani ?** Succese disparate, într-un ansamblu amorf, atrag din cînd în cînd atenţia asupra scenelor respective pentru ca acestea să recadă în ritmul inerţiei consumatoare de energie la nivel mediocru.

Nu o dată s-a făcut, în mod tactic şi pedagogic, de către critica de specialitate, **elogiul animatorului teatral,** al omului de cultură teatrală chemat să facă din scena pe care o conduce un focar iradiant de artă superioară încît, să zicem, o premieră la **Constanţa** sau la **Birlad** să constituie actul mobilizator al întregei prese de specialitate. În Bucureşti, cu foarte, foarte rare excepţii, continuă turnee anonime ale unor teatre provinciale, turnee a căror consemnare se transformă în obligaţie filantropică.

Vezi cite-o frază aprinzînd timid şi stimulator flacăra speranţei : **„La teatrul din... se pare că lucrurile încep să meargă bine".** Fraza pe care, cu siguranţă, peste un an vei întîlni-o repetată aidoma, încît ajungi să te întrebi : cît îi mai trebuie, să zicem, după două sau trei turnee „promiţătoare", unui teatru, ca acela din **Arad** sau din **Piteşti** sau din **Botoşani** pentru a se impune, totuşi, atenţiei, fără cîrja filantropică a criticii ?

Dar problema cea mai acută o implică discuţia despre teatrele naţionale. Las la o parte **Teatrul Naţional din Bucureşti.** Ritmicitatea premierelor de aici e totuşi un cîştig, chiar dacă nu de profil, şi se pare că stilul său, aşa cum se distinge în stagiunea de faţă, a devenit o realitate asemenea destinului în literatura existenţialistă.

Dar despre **Teatrele Naţionale** din **Cluj,** din **Iaşi,** din **Craiova** se poate oare vorbi cu mîndria presupusă de tradiţia lor strălucită ? Despre **Naţionalul ieşean,** cu o excepţie sau două, se vorbeşte chiar mai puţin decît de **Teatrul de la Piatra Neamţ.** La **Cluj,** repertoriul se schimbă de atîtea ori în cursul unei stagiuni, încît nici nu mai poţi discuta despre profil. La **Craiova,** unde cîteva ambiţii se înfiripă la începutul fiecărei stagiuni, perseverenţa rămîne încă o problemă deschisă. **Nu subestimez şi nu se poate subestima activitatea acestor teatre cu destule spectacole reuşite în ultimele stagiuni,** dar dacă e să judecăm, cu toată luciditatea, situaţia profilului scenei lor, nu putem conchide pozitiv şi nu putem conchide pozitiv nici cu privire la **rolul lor în regiunile în care ar trebui să domine activitatea teatrală.** Pe cînd tocmai ele, **Naţionalele, în ansamblul mişcării noastre teatrale ar trebui să constituie punctele de reper şi orientare ale unei stagiuni întregi,** pe cînd tocmai ele, **Naţionalele, prin repertoriu, concepţie, ţinută ar trebui să dea tonul în întreaga regiune unde scena lor se deschide exemplului contagios şi, de ce nu ?, — îndrumător !**

Mult mai viu este în conştiinţa spectatorilor **Teatrul din Piatra Neamţ** decît **Naţionalul ieşean.** Pe cînd o premieră la **Iaşi** sau la **Cluj** sau la **Craiova** ar trebui să constituie, pentru toată lumea, un eveniment artistic superior şi exemplar.

Rîndurile de faţă se vor doar o constatare lucidă, la care **am dori colaborarea explicitară a directorilor din Teatrele Naţionale,** cărora le asigurăm de pe acum spaţiul necesar exprimării opiniilor domniilor lor.

PLASTICĂ

CENACLUL TINERETULUI (II)

Spuneam în articolul trecut că mare parte din tinerii expozanţi se exersează într-o formulă sau alta de circulaţie universală, încercînd pe această cale să-şi determine personalitatea după sistemul simpatiei elective. Procedeul nu este reprobabil atîta timp cît pastişa se face cu conştiinţa că folosirea modalităţilor unui alt artist n-are decît valoarea unui exerciţiu de şcoală, de formare a mîinii şi mai ales de studiu. În momentul în care însă pastişa se transformă în manieră cu ambiţii de originalitate, procedeul devine maladiv, inutil atît pentru artist care este stopat pe o lungă perioadă de timp în drumul său creator, cît şi pentru public căruia i se dă astfel posibilitatea de a incrimina arta modernă prin exemplare devenite desuete acum faţă de dezvoltarea plastică mondială. De multe ori determinarea paternităţii unei sculpturi sau alteia devine un adevărat joc de-a ghicitul, nici-o fermitate în continuarea pe un drum ales, nevenind în sprijinul privitorului.

Tocmai de aceea, deşi numărul de expozanţi sculptori este sensibil redus şi în această expoziţie de cenaclu faţă de pictori, nu mă voi referi decît la aceia dintre ei care se distanţează de masa generală, instituindu-se în artişti cu o personalitate conturată ce pot fi, pe criterii stilistice, mai lesne individualizaţi.

Aşa cum este firesc, ne vom referi în primul rînd la Gheorghe Apostu *prezenţă principală în expoziţie, a cărei activitate actuală este din păcate, cel puţin aşa avem impresia, mai bine cunoscută în Franţa decît la noi ! Cele trei lucrări în lemn cu care este prezent la această expoziţie — „Tată şi fiu" I şi II, „Fluturi" — se încadrează pe linia căutărilor întreprinse de acest sculptor încă de la prima expoziţie de la Casa scriitorilor de a introduce elementele de origină populară, interpretate, într-o viziune modernă, ce nu ţine nici de anecdota formală, şi nici de transpunerea directă a acestora într-o formulă originală.*

Pe cu totul alte coordonate se înscrie sculptura lui Paul Vasilescu *intitulată „Maternitate". Lucrată într-un material căruia artistul a ştiut să-i speculeze valenţele expresive, sculptura aceasta de dimensiuni reduse (0,80 m) impresionează în primul rînd prin monumentalitatea formelor, angajînd direcţii spaţiale, fără a agresa însă spaţiul în care se înscriu.*

Mihail Meiu, mai ales în micul tors de teracotă „Mireasa", pare să se fi debarasat de elementele manieriste, de o preţiozitate căutată, a lucrărilor anterioare. Atenţia artistului pare să se fi îndreptat de astă dată nu atît asupra notaţiilor de expresie exterioară, cît asupra definirii sculpturii în primul rînd ca raport de volume. Maria Cocea *dovedeşte în insolitul „Portret al lui Vodă" calităţi artizanale, ce nu apar gratuite ca de exemplu la Ioana Kassargian, Gh. Iliescu Călineşti sau într-o anumită măsură la Călinescu Alex. Arghira, (la care fascinaţia materialului operează puternic, anihilînd posibilităţile de transmitere a unor conţinuturi).*

Printre celelalte lucrări de calitate mai notăm „Mireasa" lui Anton Eberwein, dovedind o mare siguranţă de gust, şi macheta de monument a lui Vasile Gorduz ce încearcă, într-o formulă de o certă puritate, un îndrăzneţ suprarealism sculptural.

Deşi concluziile trase pe urma acestei expoziţii de cenaclu au fost în mai multe cazuri net deosebite, ea se înscrie ca un moment pozitiv, dinamizant, în viaţa noastră artistică şi din punctul de vedere al controverselor suscitate, ce pot fi considerate premize teoretice de mare interes.

CRISTINA ANASTASIU

ŞTEFĂNUŢĂ SABIN „Portret" (xilogravură)

FILM

CINE-CLUBURILE STUDENŢEŞTI

În zilele de 6—7 aprilie, Universitatea din Timişoara a fost gazda celui de-al doilea Festival naţional al cine-cluburilor studenţeşti. În faţa juriului prezidat de cunoscutul regizor Gopo şi a delegaţiilor de studenţi din Cluj, Iaşi, Timişoara şi Bucureşti s-au prezentat 56 de micro-filme(cu o durată variind între 26 de secunde şi 28 de minute), mărturie a pasiunii şi entuziasmului nutrite de realizatorii lor pentru a 7-a artă. Pentru că, în condiţiile materiale rudimentare de care dispun cine-amatorii studenţi, demne adesea de epoca lui Lumiere, se poate vorbi mai mult de pionierat entuziast decît de artă adevărată. Actuala întîlnire de la Timişoara nu a fost atît de importantă din punct de vedere al competiţiei în sine, cît mai ales din cel al concluziilor care s-au putut trage. Nivelul filmelor prezentate a corespuns cu exactitate condiţiilor materiale existente în cine-clubul respectiv. Au existat, din păcate, şi cazuri cînd filme, făcute cu trudă, cu nopţi de nesomn şi febrilitate, nu au putut fi vizionate în competiţie, din cauza calităţii proaste a peliculei sau a sonorului care făcea ininteligibil argumentul literar. Festivalul a demonstrat din plin că există talente şi perspective artistice autentice al căror elan este însă adesea stînjenit de necesităţi de ordin material.

Ministerul Învăţămîntului, ACIN şi U.A.S.R. care tutelează cine-cluburile studenţeşti nu au luat încă măsurile necesare, aşa cum se angajaseră din 1964.

Cunoscîndu-se condiţiile dificile în care fuseseră realizate majoritatea filmelor, pretenţiile nu puteau fi prea mari. Şi totuşi juriul a avut plăcuta surpriză de a putea premia cîteva pelicule de certă valoare. Premiul Cine-club '68 a revenit filmului Cărările apelor, *realizat de studentul timişorean V. Creţu, un documentar a cărui rigoare artistică, fior liric şi precizie a expresiei cinematografice îl aşează în rînd cu cele mai bune producţii de acest gen ale Studioului Sahia. Cine-clubul din Timişoara, a cărui selecţie a fost incontestabil cea mai bună din Festival, a obţinut şi Premiul special al juriului pentru filmul-poem* Legendă *de M. Planchitin, care într-o formă concentrată aduce un elogiu spiritului artistic creator al poporului român. Premiul pentru regie a rămas tot în mîinile unui bănăţean, studentul Gelu Mureşan, autor al filmelor de animaţie* Postumă *(distins şi cu premiul criticii),* Sacrificiu şi Cădere, *de un umor şi o inventivitate de bună calitate. Premiul de imagine a revenit studentului Mihai Mandrea din Cluj pentru filmul experimental* Iris. *Premiul celui mai bun desen animat l-a obţinut Cine-clubul din Cluj cu filmul* Compoziţie în timp *de Florica Bugarschi.*

Cine-clubul Centrului universitar Bucureşti a obţinut premiul ACIN pentru filmul de animaţie Simple legături, *variaţii pe tema op-art-ului, de Vanda Mihuleac şi Ion Butnaru iar Cine-clubul studenţesc din Iaşi o menţiune de interpretare pentru comedia* Petrică *şi Virgil de Nichita Gheorghe.*

Privit în ansamblu, nivelul filmelor prezentate a fost destul de scăzut (cu excepţia celor care şi-au găsit locul în Palmares). Au nemulţumit mai ales scenariile, prea cuminţi, lipsite de acea vigoare proprie tinereţii. E recomandabilă mai multă îndrăzneală şi în imagine (unghiulaţie şi mişcări de aparat) sau în coloana sonoră care în general a fost o revărsare continuă de muzică, ca în epoca filmului mut. Şi mai ales, autorii filmelor par, din păcate, să uite prea adesea că filmele trebuie să şi comunice, să transmită ceva spectatorului. Dar cum din aceste filme multe erau „opera prima" autorii lor vor mai avea de bună seamă de învăţat. Dealtminteri, Festivalul cine-amatorilor studenţi a fost o lecţie, profitabilă pentru toţi participanţii şi în primul rînd, sperăm, pentru forurile care trebuie să sprijine mişcarea de cine-cluburi din ţara noastră din rîndul cărora se va ridica poate mîine o nouă pleiadă de cineaşti valoroşi

MANUELA GHEORGHIU

MUZICĂ

IMPERATIV... UN FESTIVAL DE MUZICĂ CONTEMPORANĂ (I)

Dacă s-ar pune semnul de egalitate între fluxul continuu al creaţiei muzicale naţionale, în progresie geometrică developat, şi suma a tot ce se poate audia curent într-o stagiune artistică în programele orchestrelor filarmonice, a formaţiilor de cameră, în toată circumscrierea culturală a ţării, nu s-ar realiza realmente decît un act de sublimare negativă de la realităţile noastre sonore, un act de echivalenţă formal-abstractă, superficială, cu repeziciune putind conduce spre concluzii deformate.

Nu ar fi de deplins, desigur, lipsa unei cuprinderi integrale a muzicii naţionale, chiar numai cea contemporană, într-o stagiune concertistică, întrucît situaţia ni se pare aprioric inevitabilă

Luînd în discuţie cîteva probleme ce survin din situaţia acestor absenţe multiplicate, notăm o serie de puncte de vedere în genere colectiv admise, după care nu e de imaginat o activitate interpretativă care să nu aibă viguros pronunţate acele accente ce impun personanţa distinctă, contemporană unei culturi. Or, ireductibilitatea acestei personanţe nu poate fi afirmată decît prin creaţia autohtonă, nu poate fi decît ecoul intim al unor transformări, creşteri, experienţe ce se petrec în laboratoarele de azi ale creaţiei. Demonstraţiile sînt de prisos. Faptul că o cantitate substanţială de muzică rămîne an de an neaudiată, că ceea ce rămîne neinterpretat din muzica de azi, se adaugă unor neaudieri din muzica mai veche, ridică probleme de deosebită acuitate. În fond, se înţelege, o mişcare compoziţională atît de complexă ca ceea de la noi, cu grupări de şcoli şi tendinţe, cu talente multidimensionale trebuie apreciată pentru motive juste, bine exprimate ? Din păcate, o sumă de lucrări importante din muzica noastră, care poate depăşesc importanţa unor opere de semnificaţie personală pentru propriul creator, lucrări dintre acelea care permit germinări colective, rămîn în stadiul de „prime audiţii", neputînd fi asimilate pe deplin nici de cei de specialitate şi nici vorbă de un public privind surprins în faţa unei imaginaţii artistice cu totul inedite. Numai spunem că înseşi primele interpretări lasă suficient de dorit fiind adesea crispate, inadecvat inspirate, datorită unei insuficiente familiarizări a orchestrelor cu tehnica, cu structura, spiritul lucrării. În cazul unor atari sensibile deformări, reluarea ar deveni deci un imperativ. Şi totuşi... Despre lucrările încă neaudiate, în principiu nu trebuie vorbit, deşi atîtea date care le-au premers justifică presupuneri întemeiate. Tinerii creatori cresc moment de moment, sondările lor sînt tot mai profunde, cu fiecare operă se definesc mai clar, coordonările simultane în interpretări se impun deci din nou. Situaţia aceasta se prelungeşte — şi faptul nu este tocmai puţin răspîndit — chiar cu lucrări premiate cu succes în strălucitate, rămînind cuprinse îndelungat timp, de mister şi anonimat nejustificat. Trecînd peste toate aceste fapte, deloc lipsite de importanţă, pentru întreţinerea efervescenţei pe care mişcarea noastră muzicală o are azi, nu putem neglija faptul că în cîteva centre, unele instituţii artistice depun lăudabile eforturi pentru a subvenţiona interpretativ noua creaţie. Ca în toate centrele mondiale, Radiodifuziunea şi-a asumat şi la noi rolul prezentărilor continue, cu tendinţă de sistematizare, a muzicii noi. Probabil în şirul acestor eforturi ocupă primul loc. Încă în cîteva oraşe, Cluj, Timişoara, Tîrgu Mureş există o atmosferă de judiciozitate în împlinirea acestui deziderat fundamental a mişcării noastre muzicale.

În atîtea alte părţi se irosesc însă substanţiale forţe şi energii în prezentarea unor lucrări de calitate îndoielnică, autohtone şi străine, repetîndu-le cu indiferenţă, fără fantezie, păşind constant în urma unui gust public impresionist, insuficient deprins cu arta modernă, cu întrebările pe care şi le pune fundamental.

IANCU DUMITRESCU

COMITETUL DE REDACŢIE

GHEORGHE ACHIŢEI (redactor-şef adjunct), ION DODU BĂLAN (redactor-şef adjunct) ; GICA IUTEŞ ; SANZIANA POP ; M. N. RUSU ; DINU SĂRARU (secretar general de redacţie) ; VIOLETA ZAMFIRESCU

Prezentarea grafică ŞTEFANA HARBUR

REDACŢIA : B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51, 12.16.10. ADMINISTRAŢIA : Şoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.33.99. Abonamente : 13 lei — 3 luni ; 26 lei — 6 luni ; 52 lei — un an. Tiparul Combinatul Poligrafic Casa Scînteii.

40.220